

Italiensk Grammatik

for

Danske.

Af

L. D. V. Mocenni,

Lieutenant.

Andet Oplag.

Kiøbenhavn.

Paa Universitets-Boghandler Fr. Brummers Forlag,
trykt hos N. G. F. Christensens Enke.
1827.

Fortale.

Det Savn vi have paa en original italiensk Sproglære, der paa en fuldkommen Maade kunde tilfredsstille dette Sprogs Dyrkere, uden, enten at kjede ved Vidtløftighed, og Utydelighed, og Mangel paa Orden i Reglernes Fremsættelse, eller i det mindste uden at afskrække ved det blotte Syn af et tykt Bind; har bevæget mig til at lade denne Grammatik komme for Lyset, hvilken jeg ogsaa har villet give en særegen Kolorit, ved at behandle dens enkelte Dele paa en fra andre Grammatikere ganske forskjellig Maade, uden derved at have tabt af Sigte mit Øiemed: at være tydelig og bestemt.

Da disse tvende Egenskaber syntes mig at være de nødvendigste ved et saadant Arbeide, have de foranlediget nærværende Inddeling. Bogen har jeg udarbeidet i tre Hoveddele. Den første indeholder Regler for Udtalen, Deklinasioner og Konjugasioner; den anden indbefatter Syntaxen, i det den behandler den hele første Deel gjennem alle sine Parter, for at vise Anvendelsen i Sproget selv; den tredie indbefatter Ortografien, og Anhanget de poetiske Friheder. Paa denne Maade vil Begynderen med eet Øiekast kunne finde, hvad han søger.

Jeg har brugt de latinske Benævnelser, da de syntes mig de beqvemmeste; overbeviist om, at hvo der har Lyst til at lære det italienske Sprog, i det mindste maa have Idee om een Grammatik, eftersom jeg holder for, at man ikke let kan lære sig selv hvilketsomhelst Sprog det være, uden en Lærers Veiledning, fornemmelig naar man ikke opholder sig i det Land, hvor Sproget tales; og den, som i det mindste ikke kjender eet Sprog grammatikalsk, vil aldrig kunne bruge en Grammatik.

Flere end een Gang har jeg hørt Mange, af Lyst til at vise deres Aandskraft og deres Kundskaber, (jeg veed dog ikke om stedse saa rigtig), paastaae som afgjort, at det italienske Sprog er, for den som kan det franske, og haver blot nogen Kundskab i det latinske, en smal Sag.*) Dog jeg kan ikke noksom sige hvormeget disse bedrage sig. Fra en saa løselig Dom hidrører just den ringe Fremgang, det italienske Sprog gjør i Norden. Imidlertid troer jeg, at af de levende Sprog i Europa, intet kan mere fortjene at dyrkes, intet med mere Grund kan stræbe efter Fortrin for alle andre, end netop det italienske. Og i Sandhed, denne Bøielighed i Udtalen, denne flydende Lethed i Daktylerne, som ere beholdte fra Modersproget, fornemmelig i Poesien, denne ømme og søde Harmonie og Velklang, er intet Sprog istand til at gjøre samme stridig, eller engang at efterligne, endnu mindre at opnaae. Selv de Franske, saa gjerne

*) Istedenfor Svar paa slige Personers Paastand, anmoder jeg dem at læse det 72de Brev af Lettres Persanes.

de end ville være den gode Smags Lovgivere, tilstaae oprigtigen den Umulighed det er at komme det nær deri *); og de som troe, at det italienske Sprog mangler Energi og Styrke, de læse blot Alfieris Tragedier, og Cesarottis Værker for at overbevise sig om det Modsatte.

Spurgte nogen mig, hvilke de fornemste Kilder maatte være til deraf at øse Kundskab i det italienske Sprog, kunde jeg sandelig ikke overtale mig til, efter Hr. Jagemans Raad, at give Begynderne Boccaccio som Prosaist, ei heller Dante og Petrarca som Poeter i Hænderne. Vel kan man ikke nægte, at disse første Gjenoprettere af Videnskaberne ei allene i Italien, men selv over hele Europa, vare store Mænd, men Agtelsen for dem ville neppe have været saa grundfæstet, naar Italien i det følgende ikke havde frembragt noget, som var istand til at formørke deres Glands. Den Tidspunkt hvori de skreve er sikkert den vigtigste Grund til deres Roes; men det vilde være alt formeget at ringeagte den italienske Litteraturs Genius, naar man paastod, at den i et Rum af 400 Aar ikke havde gjort betydeligere Fremskridt, og at den blot skulde have indskrænket sig til en slavisk Efterligning af disse det italienske Sprogs første Mynstere. Naar en Lignelse turde være mig tilladt, synes det mig at der er det samme Forhold mellem Maaden at skrive paa i nærværende Sekulum, og Epoken i hvilken hine Fædre af det ita-

*) Rousseaus Oeuvres: Lettres sur la Musiqué, Tom. 1. Thomas, Essai sur les Eloges, Chap. 37.

lienske Sprog levede, som mellem Epoken hvori Virgil blomstrede, og den i hvilken Digteren Ennius skrev. Og hvo vilde vel nutildags skrive som Boccaccio? hvo vilde digte som Dante? Hr. L. Ideler *) siger om Dantes, Petrarcas og Boccaccios Værker: Alle diese Werke interessiren höchstens noch den Sprachforscher, wie so manches andere Produckt des dreizehnten Jahrhunderts. Saaledes vilde det ogsaa forholde sig naar man ville lære Fransk af Montaigne og Tydsk af Dr. Luther.

Der ere i den italienske Litteratur saa mange andre klassiske Skribentere, at man ikke behøver ganske at forderve sin Smag ved at gjøre Begyndelsen med at læse disse gamle Skribentere. Macchiavelli, som levede omtrent to Sekuler efter Boccaccio, Grev Castiglione, og Guicciardini ere iblandt de gamle de første som have skrevet i et reent og pynteligt Sprog. Iblandt Skribenterne fra det 16de Aarhundrede fortjener Historikeren Davila den første Plads; og ved Enden af det samme Aarhundrede, og i Begyndelsen af det paafølgende udmærkede sig frem for alle andre Paolo Sarpi med sin: Istoria del Concilio Tridentino. Ikke mindre elegant Skribent end erkjendt Litterator var i forbigangne Aarhundrede Markien Maffei; og dersom vi vil dvæle ved disse sidste Tider af den italienske Litteratur, have vi Muratori, Algarotti, Bettinelli, Beccaria, Bertola, Tiraboschi, Napione, Calsabigi, Filangieri, Denina, og Verri, alle berømte Mænd, som stedse

*) Handbuch der Italienischen Sprache und Litteratur.

ville gjøre Epoke i den italienske Litteraturs Annaler, saa længe den gode Smag vinder Tilhængere, og det Skjønne vorder agtet.

Efter saaledes ganske at være indtrængt i det italienske Sprogs Aand ved at studere Prosaisterne, vil man lettelig kunne gaae over til Poeternes Studium; jeg behøver ikke at anbefale Tasso og Ariosto: disse ere bekjendte nok, for i det mindste at anspore Nysgjerrigheden; dog, førend man begynder at læse de episke Poeter, vil det være godt, iforveien at gjøre sig et Begreb om Poesien ved at læse Metastasios Dramer, da denne er den letteste og meest flydende Poesi, Italien har at opvise. Derefter vilde jeg raade at læse Lyrikerne Frugoni, Rolli, Casti og Monti, og efter disse Satirikerne Bondi og Parini; derefter Cesarotti, Oversætteren af Homer og Ossian, hvilke Oversættelser man med Føie kan ansee som Originaler; Bondi, Oversætteren af Virgil, og de extemporerte Poesier af Gianni, dette eneste og overordentlige Genie; endelig den store Tragiker Alfieri, af hvis Lige Europa ikke har mange, men saa meget desvanskeligere at forstaae, da han saare meget har nærmet sig Dantes Skrivemaade.

Efter at have tilendebragt dette Kursus, da kan man gjøre sig bekjendt med Boccaccio, Dante og Petrarca, og jeg er da forvisset, at man ikke vil indtages, især af de tvende førstnævntes Skrivemaade, som den bedre Smag ikke længere følger.

Gjerne havde jeg føiet til denne Grammatik en italiensk Prosodie, men da dette Arbeide fordrede megen Tid, og Bogen derved vilde have voxet betydeligen, haver jeg opsat dette Arbeide til en maaskee beleiligere Tid.

Dersom jeg med denne Bog har kunnet bibringe Smag for det italienske Sprog, fast overbeviist, at hvo der først har lært det, aldrig vil angre den Tid, han anvendte derpaa, vil jeg noksom være belønnet for den Umage dette Arbeide har kostet mig, og den Omsorg jeg har baaret at gjøre denne Sproglære saa kort og fattelig, som det stod i min Magt. I Øvrigt vil jeg haabe, at Publikum vil bære over med mig, og tage i Overveielse min gode Hensigt med at nytte, hvis jeg ikke skulde have den Lykke at vinde Bifald.

Kjøbenhavn, i October Maaned 1805.

Forfatteren.

Første Deel.

Om enkelte Ord.

Første Capitel.

Om Bogstaverne og deres Udtale.

§ 1.

Det italienske Alphabet har 22 Bogstaver:
Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Kk, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Zz.

De udtales: a, bi, tschi, di, e, effe, dschi, akka, i, kappa, elle, emme, enne, o, pi, ku, erre, esse, ti, u, vu, tseta.

Istedetfor k bliver foran Vokalerne a, o, u og foran alle Konsonanterne brugt c; foran e og i, ch; som: chiaro, chiesa, casa: kiaro, kiesa, kasa.

§ 2.

Vokalernes Udtale.

De udtales som i det Danske; hvor Aksenten falder, bliver Tonen stærkere: virtù, sarà.

E udtales undertiden aabent og undertiden dæmpet: venti (aabent) Vinde, venti (dæmpet) Tyve. Det samme skeer med o: volto (dæmpet) Ansigtet, volto (aabent) vendt.

U foran o bliver udtalt hastigt, naar det udgjør een Stavelse, som: buono buo-no. Naar det udgjør een Stavelse for sig, udtales det langt: suo, virtuoso, su-o, virtu-oso.

§ 3.

Konsonanternes Udtale.

De udtales som i det Danske, undtagen:

1) C foran a, o, u, som k: capo, corda; foran e, i, som tsche, tschi; ciccia, Cicerone, tschitschja, tschitscherone.
Sc foran e, i, som sch: sciogliere, schiolljere.
Naar efter ci følger en Vokal, udtales i meget hurtigt, saa at det neppe høres: cio, ciascheduno, tscho, tschaskeduno.

2) G foran a, o, u, som i det Danske; foran e, i, som dsche, dschi, men meget blødt: adagio, gente, adadschio, dschente.
Naar efter gi følger en Vokal skeer det samme som med ci.
G for li bliver udtalt som lli: aglio, allio; de faa, som stamme fra Latin, beholde den samme Udtale: negligere, Anglia.

gna, gno, gnu, blive udtalte nnia, nnio, nniu: cagna, Kannia.

3) H bliver ikke udtalt og har ingen Aspiration; det tjener til at forlænge Lyden af Vokalerne i nogle Interjectioner: ah! deh!

Z bliver udtalt blødt i Begyndelsen af Ordene zero, dsero. I Midten af Ordene og naar det er dobbelt udtales det meget haardt: pazzo, grazia, patso, gratsia.

Qu gjør alletider een Stavelse med den paafølgende Vokal og udtales meget tydeligt; istedenfor det dobbelte q bruger man cq: acquisto, acqua.

Andet Capitel.

Om Artiklerne.

I. Inddeling. — *Articulus definitus.*

§ 1.

Articulus def. generis masculini

er af to Slags: il og lo. Il bruges i Almindelighed foran alle Substantiva som begynde med en Konsonant, il libro, il padre.

Lo bruges 1) naar Subst. begynder med et s og derpaa følger en Konsonant, som: lo studio; 2) naar Subst. begynder med en Vokal, men i saafald apostrofeπres, som: l'odio, l'onore.

1*

§ 2.

Vokalernes Udtale.

De udtales som i det Danske; hvor Akſenten falder, bliver Tonen ſtærkere: virtù, ſarà.

E udtales undertiden aabent og undertiden dæmpet: venti (aabent) Vinde, venti (dæmpet) Tyve. Det ſamme ſkeer med o: volto (dæmpet) Anſigtet, volto (aabent) vendt.

U foran o bliver udtalt haſtigt, naar det udgjør een Stavelſe, ſom: buono buo-no. Naar det udgjør een Stavelſe for ſig, udtales det langt: ſuo, virtuoſo, ſu-o, virtu-oſo.

§ 3.

Konſonanternes Udtale.

De udtales ſom i det Danske, undtagen:

1) C foran a, o, u, ſom k: capo, corda; foran e, i, ſom tſche, tſchi; ciccia, Cicerone, tſchitſchja, tſchitſcherone.
   Sc foran e, i, ſom ſch: ſciogliere, ſchiolljere.
   Naar efter ci følger en Vokal, udtales i meget hurtigt, ſaa at det neppe høres: cio, ciaſcheduno, tſchò, tſchaſkeduno.

2) G foran a, o, u, ſom i det Danske; foran e, i, ſom dſche, dſchi, men meget blødt: adagio, gente, adadſchio, dſchente.
   Naar efter gi følger en Vokal ſkeer det ſamme ſom med ci.
   G for li bliver udtalt ſom lli: aglio, allio; de faa, ſom ſtamme fra Latin, beholde den ſamme Udtale: negligere, Anglia.

gna, gno; gnu, blive udtalte nnia, nnjo, nniu: cagna, kannia.

3) H bliver ikke udtalt og har ingen Aspiration; det tjener til at forlænge Lyden af Vokalerne i nogle Interjectioner: ah! deh!

Z bliver udtalt blødt i Begyndelsen af Ordene zero, dsero. I Midten af Ordene og naar det er dobbelt udtales det meget haardt: pazzo, grazia, patso, gratsia.

Qu gjør alletider een Stavelse med den paafølgende Vokal og udtales meget tydeligt; istedenfor det dobbelte q bruger man cq: acquisto, acqua.

Andet Capitel.

Om Artiklerne.

I. Inddeling. — *Articulus definitus.*

§ 1.

Articulus def. generis masculini

er af to Slags: il og lo. Il bruges i Almindelighed foran alle Substantiva som begynde med en Konsonant, il libro, il padre.

Lo bruges 1) naar Subst. begynder med et s og derpaa følger en Konsonant, som: lo studio; 2) naar Subst. begynder med en Vokal, men i saafald apostroferes, som: l'odio, l'onore.

	Singul.		*Plural.*	
Nom.	il —	lo	i —	gli
Gen.	del —	dello	dei, de' —	degli
Dat.	al —	allo	ai, a' —	agli
Abl.	dal —	dallo	dai, da' —	dagli

Accus. har il, lo, som Nom. og i Vocat. bliver ethvert Nomen sat uden Artikel. Artiklen lo bliver ikke apostroferet i Plur. undtagen naar Subst. begynder med i: man skriver gli amori, ikke gli ignoranti men gl' ignoranti.

Exempler med Substantiv.

Singularis.

Nom.	il libro	lo specchio	l' amore
Gen.	del libro	dello specchio	dell' amore
Dat.	al libro	allo specchio	all' amore
Abl.	dal libro	dallo specchio	dall' amore

Pluralis.

Nom.	i libri	gli specchj	gli amori
Gen.	dei libri	degli specchj	degli amori
Dat.	ai libri	agli specchj	agli amori
Abl.	dai libri	dagli specchj	dagli amori

§ 2.

Artic. defin. gen. femin.: la.

Den bliver uforandret med de Subst. som begynde med en Konsonant, men apostroferes foran dem, som begynde med en Vokal.

	Sing.	*Plur.*
Nom.	la	le
Gen.	della	delle
Dat.	alla	alle
Abl.	dalla	dalle

	Exempel med Subst.		Exemp. med den apostroferte Artikel.	
	Sing.	*Plur.*	*Sing.*	*Plur.*
Nom.	la donna	le donne	l' anima	le anime
Gen.	della donna	delle donne	dell' anima	delle anime
Dat.	alla donna	alle donne	all' anima	alle anime
Abl.	dalla donna	dalle donne	dall' anima	dalle anime

Anmærkning. Le bliver blot apostroferet, naar Subst. begynder med e, som: l' esequie, l' erbe; ellers skriver man le invenzioni.

II. Inddeling. — *Artic. indefinit.*

Den bliver uforandret sat for ethvert Genus og Numerus, og har blot 3 Casus, nemlig:

Gen. di } eller d' }
Dat. a } — ad } naar Subst. begynder med en Vokal.
Abl. da

III. Inddeling. — *Artic. unitatis*

har un eller uno i Masc. og una i Fem. Den deklineres med Artic. indefin.

Tredie Capitel.

Pronomina.

I. Inddeling. — *Personalia*

ere tre: io, tu, egli. De blive deklinerede med Artic. indefin.

Første Person.

	Sing.	Plur.
N.	io (jeg)	noi (vi)
G.	di me	di noi
D.	a me eller	a noi eller
Ac.	me mi	noi ci
Ab.	da me	da noi

Anden Person.

	Sing.	Plur.
N.	tu (du)	voi (I)
G.	di te	di voi
D.	a te eller	a voi eller
A.	te ti	voi vi
Ab.	da te	da voi

Tredie Person *Gen. masc.*

	Sing.	Plur.
N.	egli (Han)	eglino (De)
G.	di lui	di loro.
D.	a lui eller gli.	a loro) eller) loro,
Ac.	lui eller lo, il.	loro) gli,) li.
Ab.	da lui.	da loro.

Tredie Person *Gen. fem.*

	Sing.	Plur.
N.	ella (hun)	elleno (de)
G.	di lei.	di loro.
D.	a lei eller le.	a loro eller loro.
Ac.	lei eller la.	loro eller le.
Ab.	da lei.	da loro.

Se. **Sig**

har ingen Nominativ. og er Generis communis.
Gen. di se. Dat. a se eller si. Ac. se. Abl. da se.

II. Inddeling. — *Possessiva.*

Masc. Sing.		Plur.	*Fem.* Sing.		Plur.
mio	min	miei	mia		mie
tuo	din	tuoi	tua		tue
suo	hans, sin, dets	suoi	sua	hendes	sue
nostro	vor	nostri	nostra		nostre
vostro	eders	vostri	vostra		vostre
loro	deres	loro	loro		loro.

III. Inddeling. — *Demonstrativa.*

1) questo denne, questa i femin. Plur. questi, og queste.
2) quello den, hiin, quella i femin.; Plur. quelli, que'; i fem. quelle.

3) cotesto denne, hiin, den. Plur. cotesti. Fem. cotesta, Plur. coteste.
4) costui han her. fem. costei. Plur. costoro.
5) colui hiin, den der. Fem. colei. Plur. coloro.
6) esso han selv. Fem. essa. Plur. essi, esse.
7) ciò det, er af begge Kjøn og har ingen Plural.
Alle disse Pronomina deklineres med Artic. indefin.

IV. Inddeling. — *Interrogativa*

ere tre: Chi, hvo? Che, hvad? quale, hvilken, hvilket? de deklineres med Art. indef.

V. Inddeling. — *Relativa.*

Chi, hvo som, den som; deklineres med Artic. indef.
Che, hvilken, hvilket, som, er Generis communis og Sing. og Plur.; det deklineres med Art. indef.
Quale har i Plur. quali hvilken, hvilke; det deklineres med Artic. defin.

Til disse henhøre:

1) il, lo ham, det. Egli, *il*, *lo*, sà: io lo conosco.
2) la hende: la vedo.
3) li dem: Acc. plur. Gen. m. li viddi.
4) le dem: Acc. plur. Gen. fem. le riverisco, queste Dame.
5) ci, og vi henvise til Tingene og Stedet, hvorom man har talt før, og betyde her, hvorhen, der, derhen, dertil, derover, derved &c. Ci bruges, naar Talen er om et nærliggende Sted, vi naar den er om et langtfraliggende. c' è han er her. vi verrò jeg skal komme derhen.

6) ne, deraf, derved, derover, derom, derfor, derud af ꝛc. quanti *ne* ricaverete? hvormange vil, eller tænke I at faae der ud af? gliene parlai, jeg talte med ham derom.

7) esso han, essa hun. io le scrissi ed *essa* mi risposo.

VI. Inddeling. — *Impropria* ere følgende efter alphabetisk Orden:

1) alcuno, a, i, e, nogen, nogle, samme. 2) alquanto, nogen, hvad for noget; er adj. og neutr. 3) altro, anden. 4) altrui andres. 5) ambedue, entrambi, amendue begge. 6) certo vis. 7) chi den, hvilken. chi — chi den ene — den anden. 8) chiunque hvo som helst. 9) ciascheduno, ciascuno enhver. 10) desso han selv. 11) medesimo, stesso den samme, just han selv. 12) nessuno, nissuno, niuno, veruno ingen. 13) ogni enhver, hver en. 14) ognuno enhver. 15) parecchj, fem. parecchie, mange, forskjellige. 16) pari lige. 17) qualche nogen, noget. 18) qualcheduno, qualcuno nogen, een af mange. 19) qualsivoglia hvilken som helst. qualsisia, chichesia hvo det maatte være. 20) quale som, hvilken. 21) tale saadan, slig. 22) tutto al, heel. 23) uno een; tutt' uno, eet og det samme. gli uni, gli altri, nogle andre.

Fjerde Capitel.

Om Verba.

I. Inddeling. — Hjelpe-Verba.

Hjelpe-Verba ere to: *Avere*, have, og *Essere*, være. De conjugeres, som følger.

§ 1.

Hjelpe = Verbum *Avere.*

Indicativus.

Præsens.

Sing.		*Plur.*	
io hò	jeg har.	noi abbiamo	vi have.
tu hai	du har.	voi avete	I have.
egli hà	han har.	eglino, quelli, essi hanno	de have.

Imperf.

aveva, avea	jeg havde.	avevamo, aveamo	vi havde.
avevi	du havde.	avevate	I havde.
aveva	han havde.	avevano	de havde.

Perf. simplex.

ebbi	jeg havde.	avemmo, ebbemo,	vi havde.
avesti	du havde.	aveste	I havde.
ebbe	han havde.	ebbero	de havde.

Perf. compos.

hò avuto	jeg har havt.	abbiamo avuto	vi have havt.
hai avuto	du har havt.	avete avuto	I have havt.
hà avuto	han har havt.	hanno avuto	de have havt.

Plusquamperf. I.

aveva avuto	jeg havde havt.	avevamo avuto	vi havde havt.
avevi avuto	du havde havt.	avevate avuto	I havde havt.
aveva avuto	han havde havt.	avevano avuto	de havde havt.

Plusquamperf. II.

ebbi avuto	jeg havde havt.	avemmo avuto	vi havde havt.

Futur.

avrò jeg)		avremo vi)	
avrai du)	skal have, vil have.	avrete I)	skulle eller ville have.
avrà han)		avranno de)	

Imperativ.

Sing.		*Plur.*	
abbi tu	hav du.	abbiamo noi	lad, lader os have.
abbia egli, ella	han have.	abbiate voi	haver I.
		abbiano eglino	de have.

Conjunctiv.

Præsens.

Sing.		*Plur.*	
che io abbia	at jeg)	che noi abbiamo	at vi)
tu abbia	at du) har.	voi abbiate	at I) have.
egli abbia	at han)	quelli abbiano	at de)

Imperf.

io avessi	jeg)	noi avessimo	vi)
tu avessi	du) havde.	voi aveste	I) havde.
egli avesse	han)	quelli avessero	de)

Imperf. conditional.

avrei	jeg) havde	avremmo	vi) havde
avresti	du) (vilde eller	avreste	I) skulde have.
avrebbe	han) skulde have.)	avrebbero	de)

Perf.

abbia avuto	jeg)	abbiamo avuto	vi)
abbia avuto	du) har havt.	abbiate avuto	I) have havt.
abbia avuto	han)	abbiano avuto	de)

Plusquamperf.

avessi avuto jeg havde havt. avessimo avuto vi havde havt.

Perf. conditional.

avrei avuto jeg (skulde) have havt. avremmo avuto vi (skulde) have havt.

Futur.

avrò avuto jeg skulde have havt. avremo avuto vi skulde have havt.

Infinitiv.

Præsens	*Præterit.*
avere (at) have.	avere avuto (at) have havt.

Particip.

Sing.	*Plur.*
avuto, avuta,	avuti, avute havt.

Gerundia.

avendo havende. avendo avuto i det han havde havt.

di, ad, da, con, in, per avere, at, ved at, for at, i at have.

§ 2.

Hjelpe-Verbum *Essere.*

Indicativ.

Præsens.

Sing.		*Plur.*	
io sono	jeg er.	noi siamo	vi ere.
tu sei	du er.	voi siete	I ere.
egli è	han er.	quelli, eglino sono	de ere.

Imperf.

io era	jeg var.	noi eramo (eravamo)	vi vare.
tu eri	du var.	voi erate ell. eravate	I vare.
egli era	han var.	quelli erano	de vare.

Perf. simplex.

fui	jeg)	fummo	vi)
fusti ell. fosti	du) var, ell. har været.	fuste ell. foste	I) vare, ell. have været.
fù	han)	furono	de)

Perf. compos.

sono stato, stata jeg har været. siamo stati, state vi have været.

Plusquamperf. I.

Sing.	*Plur.*
era stato, a jeg havde været.	eravamo stati, e vi havde været.

Plusquamperf. II.

fui stato, a jeg havde været.	fummo stati, e vi havde været.

Futur.

sarò jeg) sarai du) sarà han)	skal ell. vil være.	saremo vi) sarete I) saranno de)	skulle ell. ville være.

Imperativ.

sia eller sii tu vær du. sia egli han være.	siamo noi lad, lader os være. siate voi værer I. siano, sieno, siino quelli de være.

Conjunctiv.

Præsens.

che io sia at jeg) tu sia at du) egli sia at han)	er.	che noi siamo at vi) voi siate at I) quelli siano, sieno at de)	ere

Imperf.

io fossi, fussi jeg) fossi, fussi du) fosse, fusse han)	var.	noi fossimo, fussimo vi) foste, fuste I) fossero, fussero de)	vare.

Imperf. condition.

sarei jeg) saresti du) sarebbe han)	var (vilde ell. skulde være.)	saremmo vi) sareste I) sarebbero de)	vare (vilde ell. skulde være.)

Perf.

sia stato, a jeg har været.	siamo stati, e vi have været.

Plusquamperfect.

Sing.		*Plur.*	
fossi, stato, a	jeg havde været.	fossimo stati, e	vi havde været.

Perf. condition.

sarei stato, a	(jeg vilde ell. skulde) have været.	saremmo stati, e	(vi vilde ell. skulde) have været.

Futur.

sarò stato, a	jeg skal have været.	saremo, stati, e	vi skulle have været.

Infinitiv.

Præsens.		*Præter.*	
essere	(at) være.	essere stato, a	(at) have været.

Particip.

Sing.		*Plur.*	
stato, stata	været.	stati, state	været.

Gerundia.

essendo	i det man er.	essendo stato, a, i, e,	i det man har været.

di, ad, da, con, per, in, essere at, ved at, i at, for at være.

II. Inddeling. — Regelrette Verber.

Alle Verba inddeles i tre Conjugationer og ende i Infinitivo paa: are, ere, ire: parlare, temere, partire; de undtagne som ende paa arre, orre, urre, hvilket dog ikke er andet end en Forkortelse af nogle uregelrette Verba af anden Conjugation, som endes paa aere, gliere, nere, cere; som: traere, raccogliere, producere, ponere istedet for: trarre, raccorre, porre, produrre, af hvilke Verba de fleste stamme fra Latinen.

Af Inf. dannes alle de øvrige *Tempora*, og de conjugeres efter følgende Tabel.

Præsens Indicat. dannes ved at borttage den sidste Stavelse af Infinitiv., og sætte et o istedenfor den tilbageblevne Vokal.

io	*io*	*io*
ama-re, amo.	crede-re, credo.	senti-re, sento.

	io	*tu*	*egli*		*noi*	*voi*	*eglino*
are.	o	i,	a.		iamo,	ate,	ăno.
ere.	o	i,	e.	=	iamo,	ete.	ŏno.
ire.	o	i,	e.		iamo,	ite,	ŏno.

Imperf. i alle Verba tager istedet for den sidste Stavelse af Infinitiv

va vi va vămo vāte văno.

Perf.

āre.	ai,	asti,	ò		ammo,	aste,	ārŏno.
ēre.	ei,	esti,	è	=	emmo,	este,	ērŏno.
īre.	ii,	isti,	ì		immo,	iste,	īrŏno.

NB. Anden Conjug. har ogsaa i Perf. etti, esti, ette emmo, este, ètte, ēttĕro.

Futur. endes i alle Verba paa rò, rai, rà, remo, rete, ranno.

NB. Verba af første Conj. tage i Fut. erò, og ikke arò: amerò, amerai.

Imperativ. er lige med

Præsens Conjunctiv.

are.	i,	i,	i		iamo,	iate,	ĭno.
ere.	a,	a,	a	=	iamo,	iate,	ăno.
ire.	a,	a,	a		iamo,	iate,	ăno.

Imperf. endes i alle Verba paa ssi, ssi, sse, ssimo, ste, ssero.

Imperf. condit. endes paa: rei, resti, rebbe, remmo, reste, rebbero. Verba af første Conj. have eri: amerei.

Particip.

	Sing.	*Plur.*
are.	ato, ata, amato, a.	ati, ate, amati, amate.
ere.	uto, uta, creduto, a.	uti, ute, creduti, e.
ire.	ito. ita, sentito, a.	iti, ite, sentiti, e.

De sammensatte Tempora behøve ingen Forklaring.

§. 1.

Første Conjugation i *are.*

Amare, elske.

Indicativus.

Præs.

S. amo jeg)
ami du) elsker.
ama han)
P. amiamo vi)
amate I) elske.
amano de)

Imperf.

S. amava jeg)
amavi du) elskede.
amava han)
P. amavamo vi)
amavate I) elskede.
amavano de)

Perf. simplex.

S. amai jeg)
amasti du)
amò han) har elsket.
P. amammo vi) (elskede.)
amaste I)
amarono de)

Perf. compos.

S. hò amato jeg har elsket.
P. abbiamo amato vi have elsket.

Plusquamperf. I.

S. aveva amato jeg) havde
P. avevamo amato vi) elsket.

Plusquamperf. II.

S. ebbi amato jeg) havde
P. avemmo amato vi) elsket.

Futur.

S. amerò jeg)
amerai du) skal elske.
amerà han)
P. ameremo vi)
amerete I) skulle elske.
ameranno de)

Imperativ.

ama elsk du. ami lad ham elske. amiamo lad, lader os elske. amate elsker I. amino lad, lader dem elske.

Conjunctiv.

Præs.

S. che ami jeg)
ami du) elsker.
ami han)

P. amiamo vi)
amiate I) elske.
amino de)

Imperf.

S. amassi jeg)
amassi du)
amasse han) elskede.
P. amassimo vi)
amaste I)
amassero de)

Imperf. condition.

S. amerei jeg)
ameresti du) elskede
amerebbe han) (skulde
P. ameremmo vi) elske.)
amereste I)
amerebbero de)

Perf.

S. abbia amato jeg har elsket.
P. abbiamo amato vi have elsket.

Plusquamperf.

S. avessi amato jeg havde elsket.
P. avessimo amato vi havde elsket.

Perf. condit.

S. avrei amato jeg (skulde) have elsket.
P. avremmo amato vi (skulde) have elsket.

Futur.

S. avrò amato jeg skal have elsket.
P. avremo amato vi skulle have elsket.

Infinitiv.

Præs.	*Præter.*
amare	avere amato
(at) elske	(at) have elsket.

Particip.

Sing.	*Plur.*
amato, a elsket.	amati, e elskte, elskede.

Gerundia.

Præs.

amando elskende, i det (jeg du) elsker.
di, a, da amare, at, for at elske.
per, in, con amare ved, med at elske.

Præterit.

avendo amato i det jeg havde elsket.
di, a, da avere amato at, for at have elsket.
per, in, con avere amato i, ved, med at have elsket.

Anmærkning. De Verba, som endes i Infinitiv. paa care, gare, tage i de Tempora og Personer, hvor a og g kommer forved i og e, et h for at vedligeholde Lyden; som for Exempel:

	Peccare synde.		*Pregare* bede.	
	Indicat.	*Conjunct.*	*Indicat.*	*Conjunct.*
Præs.	pecco	pecchi &c.	prego	preghi &c.
	pecchi	pecchiamo	preghi	preghiamo
	pecca	pecchiate	prega	preghiate
	peccate	pecchino	preghiamo	preghino
	peccano			

§ 1.

Anden Conjugation i *ere.*

Credĕre, troe.

Indicativus.

Præs.

S. credo jeg)
credi du) troer.
crede han)
P. crediamo vi)
credete I) troe.
credono de)

Imperf.

S. credeva jeg)
credevi du)
credeva han) troede.
P. credevamo vi)
credevate I)
credevano de)

Perf. simplex.

S. credei jeg)
credesti du)
credè han) troede,
P. credemmo vi) have troet.
credeste I)
crederono de)

Perf. compos.

S. hò creduto jeg hat troet.
P. abbiamo creduto vi have troet.

Plusquamperf. I.

S. aveva creduto jeg havde troet.
P. avevamo creduto vi havde troet.

Plusquamperf. II.

S. ebbi creduto jeg havde troet.
P. avemmo creduto vi havde troet.

Futur.

S. crederò jeg)
crederai du) skal troe.
crederà han)
P. crederemo vi)
crederete I) skulle troe.
crederanno vi)

Imperativ.

Sing.

credi troe.
creda han troe.

Plur.

crediamo lader, lad os troe.
credete troer.
credano lader, lad dem troe.
de troe.

Conjunctiv.

Præſ.

S. che io creda jeg)
creda du) troer.
creda han)
P. crediamo vi)
crediate I) troe.
credano de)

Imperf.

S. credesſi jeg)
credesſi du)
credesſe han) troe.
P. credesſimo vi) de.
credeſte I)
credesſero de)

Imperf. condition.

S. crederei jeg)
credereſti du)
credereb-)
be han) (ſkul-
P. crederem-) de
mo vi) troe.
credereſte I)
credereb-)
bero de)

Perf.

S. abbia creduto jeg har troet.
P. abbiamo creduto vi have troet.

Plusquamperf.

S. avesſi creduto jeg havde troet.
P. avesſimo creduto vi havde troet.

Perf. condit.

S. avrei creduto jeg (ſkulde) have troet.
P. avremmo creduto vi ſkulle have troet.

Futur.

S. avrò creduto jeg ſkal have troet.
P. avremo creduto vi ſkulle have troet.

Infinitiv.

Præſ. credere troe.
Præter. aver creduto have troet.

Particip.

Sing. creduto troet.
Plur. creduti troede.

Gerundia.

Præſ.

credendo troende, da, i det jeg troer.

di, a, da credere at, i at, for at, ved at troe.

per, in, con credere, med at troe.

Præterit.

avendo creduto da, i det jeg havde troet.

di, a, da aver creduto at, i at, for at have troet.

per, in, con aver creduto ved at, med at have troet.

De regelrette Verba af 2den Conj., ſom have et langt ēre, ſom temere, følge ſamme Regel ſom de, der have et kort ĕre.

§ 3.

Tredie Conjugation i *ire*.

Sentire, høre, fornemme, lugte.

Indicativ.

Præſens

S. ſento jeg)
ſenti du) hører.
ſente han)
P. ſentiamo vi)
ſentite I) høre.
ſentono de)

Imperf.

S. ſentiva jeg)
ſentivi du)
ſentiva han) hørte.
P. ſentivamo vi)
ſentivate I)
ſentivano de)

Perf. ſimplex.

S. ſentii jeg)
ſentiſti du) har hørt.
ſenti han)
P. ſentimmo vi)
ſentiſte I) have hørt.
ſentirono de)

Perf. compoſ.

S. hò ſentito jeg har hørt.
P. abbiamo ſentito vi have hørt.

Plusquamperf. I.

S. aveva ſentito jeg havde hørt.
P. avevamo ſentito vi havde hørt.

Plusquamperfect. II.

S. ebbi ſentito jeg havde hørt.
P. avemmo ſentito vi havde hørt.

Futur.

S. ſentirò jeg)
ſentirai du) ſkal høre.
ſentirà han)
P. ſentiremo vi)
ſentirete I) ſkulle høre.
ſentiranno de)

Imperativ.

Sing.
senti tu hør (du)
senta egli han høre.

Plur.
sentiamo lader, lad os høre.
sentite hører.
sentano lader, lad dem høre; de høre.

Conjunctiv.

Præsens.
S. che io senta jeg)
senta du) hører.
senta han)
P. sentiamo vi)
sentiate I)
sentano de)

Imperf.
S. sentissi jeg)
sentissi du)
sentisse han)hørte.
P. sentissimo vi)
sentiste I)
sentissero de)

Imperf. condition.
S. sentirei jeg)
sentiresti du)
sentirebbe han) skul.
P. sentiremmo vi) de
sentireste I)høre.
sentirebbero de)

Perf.
S. abbia sentito jeg har hørt.
P. abbiamo sentito vi have hørt.

Plusquamperf.
S. avessi sentito jeg havde hørt.
P. avessimo sentito vi havde hørt.

Perf. condition.
S. avrei sentito jeg (skulde) have hørt.
P. avremmo sentito vi skulde) have hørt.

Futur.
S. avrò sentito jeg skal have hørt.
P. avremo sentito vi skulle have hørt.

Infinitiv.

Præs. sentire høre.
Præterit. aver sentito have hørt.

Particip.

Sing. sentito, a hørt.
Plur. sentiti, e hørte.

Gerundia.

Præs.
sentendo hørende, da, i det jeg hører.
di, a, da sentire at, i at, for at høre.
per, in, con sentire ved at, med at høre.

Præterit.
avendo sentito da, i det jeg havde hørt.
di, a, da aver sentito at, i at, for at have hørt.
per, in, con aver sentito ved at, med at have hørt.

§ 4.

Om *Verba Passiva.*

I Almindelighed blive de dannede med Verbum essere, og undertiden med venire, andare, restare, rimanere, og Participium af de Verba, man vil bruge passive. Participium retter sig alletider efter den foregaaende Nominat.

For Korthedsskyld anføres her kun eet Exempel derpaa.

Indicativ.

io sono amato jeg elskes. io vengo portato jeg bliver baaren, jeg bæres.
elleno sono amate de elskes. ella restò sorpresa hun blev forundret, hun forundredes.

Conjunctiv.

sarei amato, amata jeg elskedes (skulde være elsket.)
se fosse rimasto sorpreso dersom han var bleven forundret.

Infinitiv.

Præsens.	*Præter.*
essere amato elskes.	essere stato amato være bleven elsket.

Gerundia.

Præsens.	*Præterit.*
essendo (io, tu, &c.) amato blivende (da, i det jeg bliver) elsket.	essendo stato, a amato, a da, i det jeg, da han er vorden elsket.

III. Inddeling. — Uregelrette Verber.

Herved anføres ikkun de Tempora og Personer, som ere uregelrette.

§ 1.

De uregelrette Verba af 1ste Conjugation *are* ere fire:

1) *andare* gaae, er uregelret i Præs. Indicat., Imperativ. og Præs. Conj.

Præs. Indicat.	*Imperat.*	*Præs. Conjunct.*
Sing. vado eller vò.	Sing. và.	Sing. vada.
vai.	vada.	vada.
và.	Plur. andiamo.	vada.
Plur. andiamo.	andate.	Plur. andiamo.
andate.	vadano.	andiate.
vanno.		vadano.

2) *dare* give, er uregelret i Præs. Indic., Imperat. og Præs. Conj.

Præs. Indicat.	*Perf. Indicat.*	*Imperat.*	*Præs. Conjunct.*	
S. dò.	S. diedi ell. detti.	S. dà.	S. dia.	*Imperf.*
dai.	desti.	dia.	dia.	dessi.
dà.	diede ell. dette.	P. diamo.	dia.	
P. diamo.	P. demmo.	date.	P. diamo.	
date.	deste.	dieno,	diate.	
danno.	diedero ell. dettero.	diano.	dieno, diano.	

3) *fare* gjøre, er uregelret i Præs. Ind., Imperf., Perf., Imper. og Præs. Conj.

Indicat.		*Imperat.*	*Conjunct.*	
Præs.	*Imp.*		*Præs.*	*Imperf.*
S. fò faccio.	S. faceva &c.	S. fà.	S. faccia.	facessi &c.
fai.	*Perf.*	faccia.	faccia.	*Imp. cond.*
fà.	S. feci.	P. facciamo.	faccia.	farei &c.
P. facciamo.	facesti.	fate.	P. facciamo.	*Particip.*
fate.	fece.	facciano.	facciate.	fatto.
fanno.	P. facemmo.		facciano.	*Gerund.*
	faceste.			facendo.
	fecero.			

4) *stare* staae, være, blive, befinde sig, er uregelret i Præs. Ind., Perf., Imper. og Præs. Conj.

Indicat.		*Imperat.*		*Conjunct.*
Præs.	*Perf.*		*Præs.*	*Imperf.*
S. stò.	stetti.	S. stà.	S. stia &c.	stessi &c.
stai.	stesti.	stia.	P. stiamo.	*Imp. cond.*
stà.	stette.	P. stiamo.	stiate.	starei.
P. stiamo.	stemmo.	state.	stieno, stiano.	
state.	steste.	stieno, stiano.		
stanno	stettero			

§ 2.

Uregelrette Verba af anden Conjugation.

A. De som endes med et langt *ere.*

1) *cadere* falde.

Perf. Indicat.

S. caddi.	P. cademmo.
cadesti.	cadeste.
cadde	caddero, caderono.

Paa samme Maade conjugeres Verbum *riccadere* falde igjen tilbage.

2) *dovere* skulle, maatte, burde, være skyldig.

Indicat. *Præs.*	*Perf.*	*Imper.*	*Conj. Præs.*
S. devo, debbo. deggio.	dovei, dovetti.	devi.	S. deva, debba. P. dobbiamo.
devi.	dovesti.	deva, debba.	dobbiate.
deve.	dovè, dovette.	dobbiamo.	debbano.
P. doviamo, dobbiamo, deggiamo.	dovemmo.	dovete.	
dovete.	doveste.	debbano, devano.	
devono, debbono, denno, deggiono.	doverono, dovettero.		

3) *dolere, dolersi* beklage sig, klage, smerte.

Indicat. *Præs.*	*Perf.*	*Futur.*	*Conjunct.* *Præs.*	*Imp. cond.*
S. mi dolgo.	dolsi.	dorrò &c.	dolga &c.	dorrei
duoli.	dolesti.	*Imperat.*	dogliamo.	&c.
duole.	dolse.	S. duoliti.	dogliate.	*Particip.*
P. dogliamo.	dolemmo.	dolgasi.	dolgano.	doluto.
dolete.	doleste.	P. dogliamoci.		dolutosi.
dolgono.	dolsero.	doletevi.		
dogliono.		dolgansi.		

4) *giacere* ligge.

Indicat.		*Imperat.*	*Conjunct.*	
Præs.	*Perf.*		*Præs.*	*Imperf.*
S. giaccio.	giacqui.	S. giaci.	giaccia &c.	giacessi.
giaci.	giacesti.	giaccia.		*Particip.*
giace.	giacque.	P. giacciamo.		giaciuto.
P. giacciamo.	giacemmo.	giacete.		
giacete.	giaceste.	giacciano.		
giacciono.	giacquero.			

Efter dette dannes Verba:

5) *piacere* behage, anstaae, og dets derivata dispiacere, compiacere.

6) *tacere* tie.

7) *parere* synes.

Indicat.			*Conj.*	
Præs.	*Perf.*	*Futur.*	*Præs.*	*Imperf.*
S. pajo.	parvi.	parrò.	paja &c.	paressi &c.
pari.	paresti.	parrai &c.	pajamo,	*Impf. cond.*
pare.	parve.	*Imperat.*	pariamo.	parrei &c.
P. pajamo, pariamo.	paremmo.	S. pari.	pajate, pariate.	*Particip.*
		paja.		parso.
parete.	pareste.	P. pajamo.	pajano.	
pajono.	parvero.	parete.		
		pajano.		

8) *persuadere* overtale, overbevise.

Perf. Indicat.		*Particip.*
Sing.	persuasi.	persuaso.
	persuadesti.	
	persuase.	
Plur.	persuademmo.	
	persuadeste.	
	persuasero.	

9) *rimanere* blive tilbage, være tilovers.

Indicat.			Conjunct.	
Præsens.	Perf.	Futur.	Præs.	Impf. cond.
S. rimango.	rimaſi.	rimarrò.	rimanga &c.	rimarrei
rimani.	rimaneſti.	*Imperf.*	rimaniamo.	&c.
rimane.	rimaſe.	S. rimani.	rimaniate.	*Particip.*
P. rimaniamo.	rimanemmo.	rimanga.	rimangano.	rimaſo.
		P. rimaniamo.		rimaſto.
rimanete.	rimaneſte.	rimanete.		
rimangono.	rimaſero.	rimangano.		

10) *ſapere* vide, forſtaae, kunne.

Indicat.			Conjunct.	
Præſens.	Perf.	Futur.	Præſ.	Impf. cond.
S. ſò.	ſeppi.	ſaprò &c.	ſappia &c.	ſaprei &c.
ſai.	ſapeſti.	*Imperat.*		*Particip.*
ſà.	ſeppe.	S. ſappi.		ſaputo.
P. ſappiamo.	ſapemmo.	ſappia.		
ſapete.	ſapeſte.	P. ſappiamo.		
ſanno.	ſeppero.	ſappiate.		
		ſappiano.		

11) *ſolere* pleie, være vant.

Præſ. Indicat.	Præſ. Conjunct.	Impf. Conjunct.
Sing. ſoglio.	ſoglia &c.	ſoleſſi. &c.
ſuoli.	ſogliamo.	*Particip.*
ſuole.	ſogliate.	ſolito.
Plur. ſogliamo.	ſogliano.	
ſolete.		
ſogliono.		

Dette Verbum er defectivum, og i Stedet for de manglende Tempora bruges Verbum *eſſere* og Particip. *ſolito*: ſon ſolito, ſono ſtato ſolito, ſarei, ſolito &c.

12) *potere* kunne.

Indicat.		Conjunct.	
Præſ.	*Perf.*	*Præſ.*	*Imperf. cond.*
S. poſſo.	potei.	poſſa &c.	potrei &c.
puoi.	poteſti &c.	poſſiamo.	*Particip.*
può.	*Futur.*	poſſiate.	potuto.
P. poſſiamo.	potrò &c.	poſſano.	
potete.			
poſſono.			

13) *tenere* holde.

Indicat.		Imper.	Conjunct.	
Præſ.	*Perf.*		*Præſ.*	*Imperf. cond.*
S. tengo.	tenni.	S. tieni.	tenga &c.	terrei &c.
tieni.	teneſti.	tenga.	teniamo.	*Particip.*
tiene.	tenne.	P. teniamo.	teniate.	tenuto.
P. teniamo.	tenemmo.	tenete.	tengano.	
tenete.	teneſte.	tengano.		
tengono.	tennero.			
	Futur.			
	terrò &c.			

14) *valere* gjelde, formaae.

Indicat.			Conjunct.	
Præſ.	*Perf.*	*Futur.*	*Præſ.*	*Imperf. cond.*
S. vaglio.	valſi.	varrò &c.	vaglia &c.	varrei &c.
vali.	valeſti.	*Imperat.*	vagliamo	*Particip.*
vale.	valſe.	S. vagli, vali.	vagliate.	valuto.
P. vagliamo.	valemmo.	vaglia.	vagliano.	
valete.	valeſte.	P. vagliamo.		
vagliono.	valſero.	valete.		
		vagliano.		

15) *vedere* see.

Indicat.		*Conjunct.*	
Præs.	*Perf.*	*Præs.*	*Imperf. cond.*
S. vedo, veggo, veggio.	vidi, viddi.	veda, veggia. vegga &c.	vedrei &c.
vedi &c.	vedesti.	*Particip.*	
	vide, vidde.	veduto, visto.	
Futur.	P. vedemmo.		
vedrò &c.	vedeste.		
	videro, viddero.		

16) *volere* ville.

Indicat.		*Conjunct.*	
Præs.	*Perf.*	*Præs.*	*Imperf. cond.*
S. voglio.	volli.	voglia &c.	vorrei.
vuoi.	volesti.	*Particip.*	
vuole.	volle.	voluto.	
P. vogliamo.	volemmo.		
volete.	voleste.		
vogliono.	vollero.		
	Futur.		
	vorrò &c.		

17) *calere* være magtpaaliggende, bekymre sig for, gjøre sig meget udaf.

Præs. Indic.	*Imperf. Indic.*	*Perf. Indic.*	*Præs. Conj.*
cale.	caleva.	calse.	caglia.

Dette Verbum er defectivum og impersonale, og har ei flere Tempora.

B. Uregelrette Verba med et kort ĕre.

For at undgaae Vidtløftighed, som Mængden af disse uregelrette Verba vilde fordre, naar man afhandlede ethvert af dem især, angives her blot nogle Regler, hvorefter de meget let kunne kjendes og conjugeres.

I Almindelighed have alle Verba, som endes paa et kort ère, i Perf. Indic. *si*, eller *ssi*, og endes i Particip. paa *so*, *sso*, *to* eller *sto*. Dog beholde alle den anden Person af Singul. og første og anden Person i Plur. regelrette. I de øvrige Tempora følge de den almindelige Regel.

Disse uregelrette Verba endes i Infinitiv. paa følgende Maade.

		Infinit.	*Præs.*	*Perf.*	*Particip.*
a. 1)	I *cere*:	vincere.	vinco.	vinsi.	vinto.
2)	*dere*:	perdere.	perdo.	perdei, persi.	perso, perduto.
3)	*gere*:	piangere.	piango.	piansi.	pianto.
b. 4)	*gliere*:	cogliere.	colgo.	colsi.	colto.
c. 5)	*aere*:	trarre.	traggo.	trassi.	tratto.
6)	*lere*:	svellere.	svello.	svelsi.	svelto.
d. 7)	*mere*:	premere.	premo.	premei, pressi.	premuto, presso.
e. 8)	*onere*:	ponere.	pongo.	posi.	posto.
9)	*ndere*:	rendere:	rendo.	resi.	renduto, reso.
10)	*pere*:	rompere.	rompo.	ruppi.	rotto.
11)	*rere*:	correre.	corro.	corsi.	corso.
12)	*tere*:	mettere.	metto.	misi.	messo.
13)	*vere*:	scrivere.	scrivo.	scrissi.	scritto.

Anmærkninger.

a. Alle de Verba som i Latinen endes paa *ucere*, forandre i det Italienske *ucere* til *urre*, som: conducere, producere: *condurre*, *produrre* &c.

b. o*gliere* har i Infinitiv. ogsaa *orre*, som: cogliere, raccogliere, togliere og alle de øvrige derivata, corre, raccorre, torre &c.

c. *aere*, som er en latinsk Endelse, har i det Italienske *arre*:, trarre, contrarre &c.

d. Derivata af premere forandre det første e til i, som: opprimere, sopprimere.

e. *onere.* Alle de Verba, som nedstamme fra Latinen, forandres i det Italienske til *orre*, som: ponere, *porre*, og alle dets derivata: comporre, disporre &c.

Følgende fem Verba ere ganske forskjellige fra de andre i Perf. Indic. og Particip.

Infinitiv.	*Præs.*	*Perf.*	*Particip.*
1) conoscere.	conosco.	conobbi.	conosciuto.
2) crescere.	cresco.	crebbi.	cresciuto.
3) nuocere.	nuoco.	nocqui.	nociuto.
4) nascere.	nasco.	nacqui.	nato.
5) rompere.	rompo.	ruppi.	rotto.

De tre Personer i Perf., som ere uregelrette, ere den første og tredie i Sing., og den tredie i Plur. De conjugeres paa følgende Maade:

Den første Person endes bestandig paa i, som: lessi, corsi, ruppi, risi.

Den tredie Person endes paa e, som: lesse, corse, ruppe, rise.

Den tredie Person i Plur. lægger *ro* til den tredie Person i Sing., som: lesse, lessero; corse, corsero; ruppe, ruppero.

De Verba, som have i Infinit.: ggere, arre, vere, tage i Perf. Indic. *ssi*, og i Particip. *tto*: leggere, lessi, letto; contrarre, contrassi, contratto; scrivere, scrissi, scritto &c. NB. muovere og dets derivata have i Particip. osso, mosso.

De Verba, som have i Infinit. *urre*, endes i Perf. paa *ussi* og i Particip. paa *otto*; condurre, condussi, condotto; addurre, addussi, addotto &c.

§ 3.

Uregelrette af den tredie Conjugation paa *ire.*

1) *dire* sige.

Indicat.		*Imperat.*	*Conjunct.*		
Præs.	*Perf.*		*Præs.*	*Imperf.*	*Partic.*
S. dico.	dissi.	S. di.	dica &c.	dicessi &c.	detto.
dici.	dicesti.	dica.	diciamo.	*Imp. cond.*	*Gerun.*
dice.	disse.	P. diciamo.	diciate.	direi.	dicendo.
P. diciamo.	dicemmo.	dite.	dicano.		
dite.	diceste.	dicano.			
dicono.	dissero.				

2) *morire* døe.

Indicat.		*Imperf.*	*Conjunct.*	
Præs.	*Perf.*		*Præs.*	*Particip.*
S. muojo, moro.	morii.	S. muori.	S. muoja &c.	morto.
muori, mori.	moristi.	muora,	P. muoriamo.	*Gerun.*
muore, more.	&c.	muoja.	muoriate.	morendo.
P. muoriamo. muojamo.	*Futur.*	P. moriamo,	muojano.	
morite.	morirò ell. morrò &c.	morite.		
muojono, morono.		muojano.		

3) *salire* gaae op, stige.

Indicat.		*Imperf.*	*Conjunct.*
Præs.	*Perf.*		*Præs.*
S. salgo.	salii &c.	S. sali	salga &c.
sali.		salga,	salghiamo, sagliamo.
sale.		saglia,	sagliate.
P. sagliamo, salghiamo.		P. sagliamo,	salgano.
salite.		salite.	
salgono.		salgano.	

4) *udire* høre.

Indicativ.		*Imperat.*	*Conjunct.*
	Præſ.		*Præſ.*
Sing.	odo.	S. odi.	oda &c.
	odi.	oda.	udiamo.
	ode.	P. udiamo.	udiate.
Plur.	udiamo.	udite.	odano.
	udite.	odano.	
	odono.		

5) *uſcire* gaae ud.

Dette Verbum er ikke uregelret, undtagen at det forandrer u til e i Præſ. Indic. og Conj. og i Imper.

Præſ. Indicat.		*Imperat.*	*Conjunct.*
Sing.	eſco.	S. eſci.	S. eſca &c.
	eſci.	eſca.	P. uſciamo.
	eſce.	P. uſciamo.	uſciate.
Plur.	uſciamo.	uſcite.	eſcano.
	uſcite.	eſcano.	
	eſcono.		

6) *venire* komme.

Indicat.			*Conjunct.*
Præſ.	*Perf.*	*Imper.*	
S. vengo.	venni.	S. vieni.	venga &c.
vieni.	veniſti.	venga.	veniamo.
viene.	venne.	P. veniamo.	veniate.
P. veniamo.	venimmo, venemmo.	venite.	vengano.
venite.	veniſte.	vengano.	*Imp. cond.*
vengono.	vennero.		verrei &c.
	Futur.		*Particip.*
	verrò &c.		venuto.

Alle de andre uregelrette Verba af tredie Conjugat. ere det blot i Præſens Indicat. og Conj. og Imper., og have *iſco* til første Perſon, ſom:

Ardire vove, fordriste sig.

Indicat. *Præs.*	*Imper.*	*Conjunct.* *Præs.*
S. ardisco	S. ardisci.	S. ardisca &c.
ardisci.	ardisca.	P. ardiamo.
ardisce.	P. ardiamo.	ardiate.
P. ardiamo.	ardite.	ardiscano.
ardite.	ardiscano.	
ardiscono.		

Dette Verbum kan tjene til Paradigma for alle de andre.

Anmærkning.

Følgende Verba, omendskjøndt de endes paa *isco* i første Person i Præsens, afvige dog fra de andre.

	Præs.	*Perf.*	*Particip.*
Apparire,	apparisco.	apparii, apparsi, apparvi.	apparso, apparito.
Comparire,	comparisco.	comparii, comparsi.	comparso.
Offrire,) Offerire)	offro, offerisco.	offerii, offersi.	offerto, offerito.
Proferire,	proferisco	proferii, profersi.	proferto, proferito.
Seppellire,	seppellisco.	seppellii.	sepolto, seppellito.

Følgende ere uregelrette i *Perf.* og *Particip.*

aprire.	Perf. aprii, apersi.	Partic.	aperto.
coprire.	coprii, copersi.		coperto.
soffrire.	soffrii, soffersi.		sofferto.

Andre have en dobbelt Endelse i Præsens, som: mento, og mentisco; consento, og consentisco; converto, convertisco; &c.

Anmærkning.

Partire, reise, er regelret.
Partire, dele, har i Præs. partisco; man bruger ogsaa, skjøndt ikke saa godt, parto.

IV. Inddeling. — *Verba neutra.*

De som synes at vise en Handling, conjugeres med Verbum avere, som: io tremo jeg skjelver, hò cenato jeg har spüist til Aften; og de som synes at vise en Lidelse, conjugeres med Verbum essere, som: io muojo, io torno, son tornato jeg døer, jeg er kommen tilbage. Dog har denne Regel mange Undtagelser, og det sikkreste Mærke paa Verba neutra er, at de udgjøre en fuldkommen Mening for sig selv, uden at gaae over til anden Person eller Ting, og ikke styre efter sig nogen Casus som Verba activa; nogle faa Verba undtagne, som styre Accus., der dog for det meste er af samme Bemærkelse som Verbet, f. Ex. io dormo un lungo sonno jeg sover en lang Søvn.

V. Inddeling. — *Verba Reciproca.*

De tage i alle deres Tempora, Pronom. person. conjunct. mi, ti, si, ci, vi, si foran sig, undtagen i Inf., Partic., Gerund. og Imp; i hvilket Tilfælde de komme bag efter Verbum og udgjøre tilsammen eet Ord. De conjugeres med V. Essere: iò mi ricordo, mi son ricordato, ricordatosi, ricordandosi, ricordarsi, erindre sig.

VI. Inddeling. — *Verba Impersonalia.*

De have blot den tredie Person, og inddeles i tre Slags:

1) De egentlige Impersonalia som: accade det hænder sig; piove det regner; nevica det sneer; grandina det hagler; bisogna man maa; occorre det er nødvendigt; pare det synes; tuona det tordner; basta det er nok; balena, lampeggia det blinker, det lyner.

2) De Verba activa, som tage Partiklen *si* (man) til sig, blive derved Impersonalia: si dice man siger, der siges. si parlò man omtalte. De conjugeres i alle Tempora i tredie Person af Sing. og Plur. si vincono le passioni man seirer over Lidenskaberne.

3) Et Verbum activ. bliver Impersonale naar man sætter Pronomina person. conj. mi, ti, ci, gli, le, vi, loro foran dets tredie Person: mi dispiacè det gjør mig Ondt; vi rincrescè det fortryder eder. Den tredie Person Sing. og Plur. af Verbum Essere bliver ogsaa brugt Imperson. som i Dansken: vi sono alcuni der ere nogle; sono quindici giorni che gli hò parlato det er fjorten Dage siden jeg har talt med ham.

VII. Inddeling. — *Verba defectiva* ere følgende: calere (see Pag. 27. No. 17) angere ængste; capère rummes; arrogere tillægge; gire gaae; ire gaae; lecere være tilladt (bruges ikke i Infin. bedre esser lecito); olire lugte; riedere at vende tilbage. Disse Verba bruges med større Siirlighed i Poesi, men ei i Prosa.

Anmærkning. De øvrige Dele af Talen som Particip., Adverbium, Præpositio, Conjunctio og Interjectio maae læres af Ordbøger. Reglerne hvorledes de maae bruges, kan sees i Syntaxis.

Anden Deel.

Syntaxis.

Første Capitel.

I. Inddeling. — *Articulus definitus.*

Artic. defin. masc. og foem. sættes i Almindelighed foran alle Subst. og man være lig sit Subst. i genere, numero og casu, som: i piaceri della compagna Land-livets Fornøielser; il Signore, la Dama, lo strapazzo.

Adjectiva og Verba saasnart de bruges som Subject, have bestandig Articl. foran sig: L'uccidere uno è delitto at dræbe en er en Forbrydelse, l' onesto, l' utile det Velanstændige, det Nyttige.

Naar efter et Nomen Proprium kommer et Adj. som betegner dets Egenskaber eller Tilnavn, sættes Artic. foran Adj., som: Giulia la bella, Canuto il santo; og naar man taler om en Person, istedet for at bruge Pronom. kan man meget zirligen bruge et Adject. som characteriserer Personen, med art. defin. som: che disse la vezzosa? hvad sagde den Yndige? Efter Præpos. *verso*, *su*,

som i det Danske betyder henimod, som: verso la sera henimod Aften. Man kan ogsaa udelade Præpos. og blot sige *la* mattina io vado a spasso, om Morgenen gjør jeg en Spadseretour.

Undtagelser.

I følgende Tilfælde bliver den udeladt:

1) Efter Præpositionen *per* hvorefter et Subst. kommer, og som i det Danske betyder til, for, igjennem, som: per terra over Land; per fortuna til Lykke; per monti e valli igjennem Bjerge og Dale; per spasso for Spøg. Naar *per* betyder for, af, *per* voglia af Lyst; lò tennero *per* morto de holdte ham for død.

2) Efter Præposition *in* i, naar man taler bestemt; è in casa han er hjemme; Ella è montata in carrozza hun er stegen i Vognen.

3) Naar efter et Navn følger et Ordens-Tal: Christiano Settimo Christian den Syvende.

4) Naar efter tutto heelt, ganske følger en Byes Navn, som: tutta Copenhagen hele Kjøbenhavn; og *tutti* betyder enhver, som: di tutti tempi af enhver Tid; tutti colori alleslags Farver.

5) I følgende Talemaader: di tutta forza, di tutto potere &c.

6) I følgende tre Tilfælde: a) Efter Verb. subst., som: vi sono amico Jeg er Eders Ven; b) efter come: l' onoro come padre Jeg ærer ham som min Fader; c) *in appositione*: Il Signore N., giovine amabile Herr N., et ungt elskværdigt Menneske.

7) Naar man taler ubestemt, som: non hò conoscenze Jeg har ingen Bekjendtskaber; non cura rimproveri

han bryder sig ikke om Bebreidelser; ti credo traditore Jeg anseer dig for en Forræder.

Anmærkning. Naar de 4 Præpositioner in, con, per, sù staae foran Artic., saa forandres *in* til *ne* og forenes med Artic. saa at de udgjøre eet Ord, som: nel, nello, nella, nei, negli, nelle; nel giardino i Haven.

con taber sit n og i dets Sted kommer Artic., som: col, collo, colla, coi, cò, colle, som: col piede med Foden; dog naar con staaer foran Artic. *lo* skrives det bedre ved at lade dem staae hver for sig, som: con gli studj, con lo spazio.
Ofte faaer Meningen mere Styrke, naar man efter *con* udelader Artic. som: con stupore la vidi med Forbauselse saae jeg hende.

per ombannes paa samme Maade som *con*: pel naso ved Næsen.

sù bliver tillagt Artic. som; sul, sulla &c. sul tavolino paa Bordet.

II. Inddeling. — *Artic. indef.*

Den sættes:

1) forved Nomina propria og Engles, Menneskers og Byers Navne.
2) Naar to Subst. staae sammen, sættes det sidste i Genit. som: un pajo di scarpe et Par Sko; un pezzo di pane et Stykke Brød.
3) Præpositionerne i det Danske med, af, paa, til, ꝛc. som følge efter er Verbum, udtrykkes i det Italienske ved Artic. indef. *di*, *a*, *da*, som: scacciar *di* casa jage ud *af* Huset; andare a caccia gaae paa Jagt; calar *di* prezzo falde i Prisen, saper di muffa.
4) Efter Adverbia, og Adj. qualitatis og følgende Ord: ciò, questo, qualcosa. che cosa, ciò che, eller quello

che, som: dopo di che hvorefter; datemi qualcosa di buono da mangiare giv mig noget Godt at spise.

5) Alle Pronomina, undtagen *possessiva* og *indefinita* medesimo, stesso, blive deklinerede med Artic. indef. Dog kan ogsaa Pron. poss. deklineres (men ikkun i Singul.) med Artic. indef. naar et Subst., som viser Slægtskab eller Værdighed, følger efter, som: di mio padre, a vostra Eccellenza.

6) Og overalt, naar man vil betegne Ubestemtheden af Subject. som: lo serbo ad altra circonstanza jeg gjemmer det til en anden Leilighed; io penso ad altro che a simili cose jeg tænker paa andet, end paa slige Ting; ad uomo di tal fatta conviene usar attenzioni mod saadant et Menneske bør man 2c.

Anmærkninger.

1) Genit. af Artic. indef. kan apostroferes, naar det følgende Ord begynder med en Vokal, men ikke Ablativ, for ikke at ombytte den ene Artic. med den anden.

2) Naar af to Subst. som staae sammen, det ene angiver Bestemmelsen, Forholdet, Brugen af det andet, kommer hiint i Abl. som: ferri da calze Strikkepinde; cane da caccia Jagthund.

De fleste Verba styre en casus af Art. indef., og det vilde blive vanskeligt og kjedeligt for Begyndere, at lære dem af Grammatiken, da de ere saa mangfoldige, og derfor skal paa sit Sted blot gives en tilstrækkelig Idee derom.

III. Inddeling. — *Artic. unitatis.*

§ 1.

Un sættes i Almindelighed forved alle Nomina gen. masc. som begynde med en Konsonant: un cane, un giorno.

Uno forved de Nom. som begynde med s, hvorpaa følger en Konsonant (hvilket kaldes s impura): uno specchio, uno spazio.

Un' med Apostrof staaer forved Nom. som begynde med en Vokal: un' asino.

Una bruges ved alle Nom. genr. foem. og apostroferes, naar det paafølgende Ord begynder med en Vokal.

§ 2.

Almindelige Regler.

Articl. unit. bruges i alle de Tilfælde som i det Danske, som: uno uomo non può fare una cosa e un' altra al tempo stesso. Et Menneske kan ikke foretage sig en Ting og paa samme Tid en anden.

Undtagelser.

Den bliver udeladt:

1) Naar efter Verba subst. essere, stare, divenire, restare, diventare følger et Subst. som viser Subjectets Fædreland, Stand, Embede og Egenskaber, og i det Danske udtrykkes med En, bliver *uno* udeladt i det Italienske: son Tedesco jeg er en Tydsker; egli è pazzo han er en Nar.

2) Efter Ordene come, da, per og quale: come amico som en Ven, da galantuomo som en ærlig Mand.

3) Forved *mezzo* halv: più di mezz'ora over en halv Time.

I Stedet for Artic. unit. sættes i det Ital. Artic. def. i følgende Tilfælde:

a) Naar i det Danske efter Verbum have, for et Subst. som betegner en Deel af et Menneske eller Dyr, eller et Lem af dets Legeme, eller dets Egen-

staber, staaer et Adject. med Artic. unit., eller i Plur. foruden Artic., sætter man i det Ital. Adj. bag efter Subst., og istedet for Art. un sætter man Art. def. forved Subst., sam: Elia hà *il* piede gentile hun har en skjøn, deilig, pæn Fod; questo cane hà l' odorato acuto denne Hund har en skarp Lugt; hà *il* portamento nóbile en ædel Gang; hà *la* voce grata en behagelig Stemme,

b) I følgende Talemaader: le auguro *il* buon giorno, anno Jeg ønsker Dem en god Morgen, ꝛc.

De andre enkelte Tilfælde maa man søge at kjende ved Øvelse.

IV. Inddeling.

Særdeles Brug af *Genitivi artic. def. del, dello, della, dei, degli, delle.*

Naar man taler om en Ting, hvis Qvantum er ubestemt, enten det saa er concret eller abstract, og hvorunder i det Danske kan forstaaes de Ord: noget, nogen, nogle, sætter man i det Ital. Genit. art. def. forved det følgende Subst. eller Adj. og har tre Casus, nemlig Nom. Dat. og Acc., som deklineres med Art. indef., som: datèmi *del* pane giv mig Brød; vuol ella mangiar *della* carne, o *del* pesce? Vil De spise Kjød eller Fisk? parlai a *delle* persone, che &c. jeg talte med nogle Personer, som ꝛc. NB. I Abl. og i Plur. bruges bedre Pron. indef. alcuno, i.

Undertiden kan man meget sirlig sætte Verbum efter Subst., som: dell' insalata non ne mangio jeg spiser ingen Salat.

Andet Capitel.

Om Nominibus.

I. Inddeling. — *Substantiva.*

Alle Subst. endes paa en Vokal, og have blot to genera: masc. og foem. De forandre Endelsen kun i Plural, som dog bliver i alle Casus som i Singular. Artiklen viser dem.

§ 1.

Substantiva paa a.

De endes, naar de ere gen. foem., i Plur. paa e, ligesom ogsaa Adject. paa a: la saggia donna, *Plur.* le saggie donne.

De fleste Subst. paa a ere gen. foem., dog gives der nogle mascul., især de som tilkjendegive Mands-Forretninger; de have i i Plur.: il poeta i poeti.

Anmærkninger.

1) Nomina, som i Sing. have *ca* og *ga*, tage i Plur., for at vedligeholde Lyden, forved e og i et h: Duca, Duchi; piaga, piaghe.

2) De som ende i Sing. paa tà, blive uforandrede i Plur.: la sanità, le sanità.

§ 2.

Substant. paa e.

have i i Plur., enten de ere gen. masc. eller foem.: il padre, i padri, la madre, le madri.

De have i Almindelighed samme genus som i Latin; neutra blive masc., fordi det italienske Sprog ingen Neutra har: il pesce, il nome, la gente, la fame.

Undtagelser.

1) De Eenstavelses-Ord paa e forandre ikke Endelsen i Plur.: il rè, i rè.
2) mille, Tusend, har i Plur. mila; moglie har mogli.
3) Følgende 4 Subst.: specie, superficie, effigie, esequie, ere gen. foem. og ere uforanderlige i Plur.: le specie &c. esequie bruges meest i Plur. l' esequie.

§ 3.

Substant. paa i

ere uforanderlige i Plur., og de fleste ere gen. masc., de undtagne som stamme fra Græsk, som: la crisi, la metamorfosi; pari er gen. comunis: il pari, la pari.

§ 4.

Substant. paa o

ere alle gen. masc., to undtagne: la mano, l' eco, og ende i Plur. paa i: il cavallo, i cavalli; la mano, le mani.

Anmærkninger.

1) Nomina som ende paa *aro*, forandre ofte Endelsen til *ajo*: Gennaro og Gennajo; calzolaro og calzolajo en Skoemager.
2) Mange Subst. masc. vige fra den almindelige Regel og endes i Plur. heller paa a end paa i, og derved blive de foemin.: il braccio, le braccia. De øvrige maa man lære ved Øvelse.
3) De Tostavelsers Ord paa *co* og *go* tage i Plur. h for at beholde Lyden: fuoco, fuochi; lago, laghi.

De to ere undtagne: porco, greco, i Plur. porci, greci.

4) De tre og flere Stavelsers-Ord paa *co* og *go* tage i Plur. intet h, nogle faa undtagne: amico, amici; mendico, mendici; presago har presaghi.

5) Nomina som ende paa *io* have i Plur. i, naar *io* iffun udgjør een Stavelse, som: paggio, paggi; occhio, occhi; men gjør *io* to Stavelser, saa tage de i Plur. to i eller j, som: restio, *plur.* restii; natio, natj. Nogle undtages ogsaa for at undgaae Tvetydighed, som: *tempj* af *tempio*; *tempi* af tempo; *principj* af principio; *principi* af principe.

6) uomo har i Plur. uomini.

§ 5.

Substant. paa *ù*.

De ere alle gen. foem. og ere alle uforanderlige i Plur. la virtù, le virtù.

§ 6.

Om Formation af *Subst. gen. foem.*

Det dannes af masc.

1) Ved at forandre e, i og o til a, som: il padrone, la padrona; Giovanni, Giovanna; un gatto, una gatta.

2) Masc. paa *ore* eller *tore*, tage i foem. *drice* eller *trice*: Imperatore, Imperatrice; mallevadore, mallevadrice.

3) Nogle tage i foem. Endelsen *essa*: conte, contessa; principe, principessa.

4) Andre derimod ere ganske forskjellige fra masc., som: fratello Broder, sorella Søster; porco et Sviin, troja en So; cane, cagna &c.

5) Nogle ere uforanderlige, som: *il* nipote, *la* nipote; mio parente, mia parente.

II. Inddeling. — *Adjectiva.*

§ 1.

Adjectiva ende i Sing. paa o og e.

De paa o ere gen. masc. og have i Plur. *i*, som: bello, belli.

Foemin. af Adject. pronom. og supin. blive dannede ved at forandre o til a, som: caro, cara; mio, mia; amato, amata. De ende paa e i Plur.

Adject. paa e ere gen. commun., de endes i Plur. paa i, som: un uomo prudente, una donna prudente; gli uomini prudenti, le donne prudenti.

Anmærkning.

Numeri ordinales bruges som adject. og rette sig efter Subst., som: il terzo giorno, la quarta volta.

Af Adject. dannes Adverbia ved at tilføie adject. Ende-Stavelsen *mente*. De Adj. som ende paa o forandre det til a, som: dotto, dottamente; prudente, prudentemente.

Pari er uforanderlig i alle gener. og numer.: un mio pari, nostre pari.

§ 2.

Sammenlignings-Grader.

I. Comparativet dannes ved at sætte Ordene *più*, *meno* forved Positivet, som: più caro, meno caro.

Anmærkninger.

1) Naar man vil forstørre Sammenligningen, saa sætter man Ordene: via, assai, molto, bene, di gran lunga,

forved Comparativ: Pietro è via, molto, assai, *più* scusabile di Paolo; molto, assai, *meno* scusabile.

2) Det Danske Compar. jo, desto, udelades i det Ital. og sættes blot to Compar. med *più* og *meno*, eller ogsaa de Ord *quanto*; *tanto* forved più, meno, som: più egli è ricco meno è felice, eller bedre: quanto più egli è ricco, tanto meno egli è felice.

3) I nogle Talemaader staaer Compar. i Stedet for Posit.: in più luoghi paa flere Steder; quanto meglio potrò, saa godt som jeg kan.

Det Danske end, som, efter Compar. udtrykkes i det Ital. paa tre Maader:

A) Ved *che*: naar 1) Sammenligningen skeer imellem to Adject., Verba, Adverb. og to Subst. i casu obliquo, som: più giallo *che* verde: più leggiadro *che* amabile: più voglia di dormire *che* di leggere: più volontieri oggi *che* domani: mangiano più carne *che* pesce. 2) Naar man igjentager det foregaaende Verbum, og man sætter for det Benægtelses-Ordet *non*, som: Egli è più amabile *che* voi *non* siete. Overalt bruger man gjerne *che* naar i det Danske efter end kommer et Verbum, et Negativ, som: beve più che *non* mangia; dissipa più che *non* hà entrate.

B) Ved Genit. art. def. i Almindelighed forved alle Subst. og pronom. poss., som: il mio cappello è più bello *del* vostro; più gentile *della* Contessa.

C) Ved Genit. art. indef. forved Nomina propria, pronom. person., demonstrat. og numeri cardinales, og naar efter pronom. possess. et Nomen bemærker Slægtskab, Titel eller Rang, som: meno virtuoso d'Antonio; più dotto *di* me; quel libro m'interessa più *di* questo; non meno *di* dieci Risdalleri; più prudente *di* tuo fratello, *di* sua Eccellenza.

4) Naar man sammenligner to Ting eller to Personer i lige Grad, bruger man *tanto*, *quanto*, som:

tanto amabile, quanto cortese; tanti conoscenti, quanti amici.

5) Følgende 4 Ord ere Compar. uden Tilsætning af *più* eller *meno*: maggiore større, minore mindre, migliore bedre, peggiore værre.

II. Superlativet dannes paa to forskjellige Maader.

1) Ved at sætte artic. defin. for Comparativ, og Gjenstanden, man ligner det med, kommer enten i Gen., eller kommer i Accus. efter præposit. *trà* eller *frà* (iblandt), som: *il* più ricco *di* tutti; egli era *frà* tutti gli uomini *il* più felice.

2) Naar man vil udtrykke en høi Grad af en Egenskab, uden at sammenligne den med nogen Gjenstand, betjener man sig 1) af de forhøiende Adverb. molto, bene, al sommo, assaissimo, al maggior segno, forved Positivet, som: al sommo contento høist fornøiet, eller 2) man giver Positivet Endelsen issimo, issima, som: grande, grandissimo, grandissima. NB. I Skrivning bruger man ofte dermed en Slags Sammenligning, ved at sætte præpos. sopra (over), infra, frà, trà (iblandt), for den sammenlignede Gjenstand, som: *sovra* le altre bellissima den Skjønneste iblandt de andre.

Anmærkninger.

1) Buono har i Superlat. buonissimo, ottimo, eller il migliore, il più buono.
cattivo har cattivissimo, pessimo eller il peggiore, il più cattivo.
grande har grandissimo, massimo eller il maggiore, il più grande.
piccolo har piccolissimo, minimo eller il più piccolo.

2) Naar efter Superl. kommer et Verbum udtrykkes det Danske upersonlige Stedord der, man, i det Ital. ved *che*, og Verbum sættes i Conjunct., som:

l'uomo il più affabile *che* dar si possa det omgængeligste Menneske der kan gives; *che* dar si potesse der kunde gives.

3) Superl. af Adverb. dannes ved at tillægge Endelsen mente til Superlat, eller Endelsen issimamente til positiv.: stolto, stoltissimamente.

4) Naar *ciò* eller *quello che* kommer förved Superl., saa sættes *di* i Stedet for *il*: ciò che hò *di* più bello det Skjønneste jeg har.

5) *Adjectiva*: il principale, il supremo, l' intimo, l' infimo, l' estremo, have den samme Betydning som Superl. og tage Genit. efter sig: i principali del luogo de Fornemste paa Stedet.

6) Undertiden tager man Superl. i Stedet for Compar. eller Positiv., og *vice versa*: datemi il migliore, il più bello.

III. Inddeling. — Om Talordene.

§ 1.

Numeri cardinales: zero Nul 0, uno 1, due 2, trè 3, quattro 4, cinque 5, sei 6, sette 7, otto 8, nove 9, dieci 10, undici 11, dodici 12, tredici 13, quattordici 14, quindici 15, sedici 16, diciassette 17, diciotto 18, diciannove 19, venti 20, trenta 30, quaranta 40, cinquanta 50, sessanta 60, settanta 70, ottanta 80, novanta 90, cento 100, dugento 200, trecento 300 ꝛc., mille 1000, due mila 2000, trè mila 3000 ꝛc., un milione eller miglione en Million.

Anmærkninger.

1) I Tællingen fremsiges altid det større Tal foran det mindre uden nogen Sammenbindings-Partikel: 49 quaranta nove, 164 cento sessanta quattro, Aaret 1805 l' anno mille ottocento cinque

2) Ligeledes ved Timerne: - che ore sono? Svar: le dieci e trè quarti. Ofte udelades *ore* og man siger: è

l' una Klokken er eet; sono le nove suonate eller passate Klokken et over 9. Undici ore e un quarto et Qvarteer til Tolv, le due, e un terzo Kl. 2 og 20', 6½ sei e mezza. 1½ Pund Brød una libbra e mezza di pane.

3) Ved Dage-Beregning bruger man Cardinaltallet med Art. def., som: ai quanti siamo del mese? til hvor mange (Dage) et vi (komne) af Maaneden? Svar: ai quindici til den Femtende. Quanti *ne* abbiamo? hvor mange have vi (af Maaneden, som udtrykkes ved *ne* nemlig deraf)? Svar: dodici Tolv. Den første af Maaneden hedder il primo. Ai primi di Giugno i Junii Maaneds Begyndelse.

4) 14 Dage quindici giorni. oggi a otto i Dag otte Dage. di quì a un mese fra nu af en Maaned.

5) Man tæller heller maanedsviis end efter ¼, ½, ¾ Aar: ¾ Aar nove mesi.

6) Et bestemt Tal bruges ofte i Stedet for et ubestemt, som: hò da dirvi *due* parole jeg skal tale et Ord med eder. andiamo a far *quattro* passi lad os gaae en liden Tour.

7) Naar Talen er om et Tal, saa faaer dette Artiklen, som: il trè, il quattro Tallet 3, 4.

§. 2.

Numeri ordinales: primo den første, foem. prima. secondo anden. terzo tredie. quarto fjerde. quinto femte. sesto sjette. settimo syvende. ottavo ottende. nono niende. decimo 10de. undecimo 11te. duodecimo 12te. decimo terzo 13de. decimo quarto 14de. decimo quinto 15de. decimo sesto 16de. decimo settimo 17de. decimo ottavo 18de. decimo nono 19de. vigesimo eller ventesimo 20de. ventesimo primo 21de. trigesimo eller trentesimo 30te. quarantesimo 40de. ultimo den sidste.

Anmærkning. Man kan ogsaa sige: dodicesimo, tredicesimo, diciannovesimo; men bruges kun om livløse Ting.

Egli era il terzo, han var den Tredie.

Adverbia ere: primieramente, for det første; secondariamente, for det andet; in terzo, in quarto luogo, for det tredie, fjerde.

Brøk-Tallet er sammensat af Nom. cardin. og ordin. som: due sesti $\frac{2}{6}$, un' ottavo $\frac{1}{8}$.

§ 3.

Numeri collectivi:

una coppia un pajo ell. paro	} et Par.	una coppia d' uova et Par Æg. un pajo di scarpe et Par Sko.

Anmærkning. *coppia* bruges kun sjelden, og egentlig, især i Poesie, betyder et Ægtepar, som: felice coppia, et lykkeligt Par Folk.

Dozzina et Dusin. Un *mazzo* (naar man taler om Fugle) di tordi fire Kramsfugle i et Bundt. *Serqua* (naar man taler om Æg); en Snees Æg, una *serqua* d' uova. Ventina, trentina, quarantina, omtrent 20, 30, 40. Mi ci vorrebbe una trentina di scudi, jeg maatte have dertil en tredive Daler. Centinajo et Hundrede.

Numeri proportionales: semplice, simpel; doppio, duplo, duplicato, dobbelt; triplo, triplice, triplicato, tredobbelt.

Naar der multipliceres bruger man Ordet *via* eller *volta*, som: cinque *via* cinque *fà* venticinque, 5 Gange 5 er 25; otto volte, otte Gange.

IV. Inddeling. — *Substantivets* Forbindelse med *Adject.*, upersonlige *Pronom.*, *Supin.* og Talordene.

§ 1.

Alle disse forskjellige Slags betragtes som Adject., og maae altsaa, naar de staae med Subst., være det ligt i Genere, Numero og Casu: caro amico, mia amica, amati fratelli, molte persone &c.

Anmærkninger.

1) Naar to eller flere *Subst.* af forskjelligt Kjøn høre til et Adject. som styres af et *Verbum subst.*, saa kommer Verbum tilligemed Adject. i Plur. gener. masc., som: Pietro, il di lui figlio, e la di lui nuora, *rimasero sorpresi*, Peter, hans Søn og hans Svigerdatter bleve forundrede.

Staae derimod to eller flere Subst. af forskiellige gen. og num., maa Adject. komme overeens med det sidste Subst. i num. og gen., som: Ella hà la faccia e *gli occhi belli*, eller gli occhi e *la faccia bella*, hun har et smukt Ansigt og smukke Øine.

2) Ofte hentyder Adject. til et forborgent Genus, som for Exempel til Minchioneria (Dumhed, Taabelighed). Saa siger man ofte: L' hò fatta (detta) bella! jeg har begaaet (sagt) en tilstrækkelig Dumhed.

§ 2.

Adject. Pronom., Sup. og Talordene staae tildeels for, tildeels efter Substant.

1) For Subst. staae gjerne

a) de som have mindre Stavelser end Subst., som: caro amico.

b) Numeri cardin., pronom. og de adjectiva, som bruges i Underskrivt, om de end ogsaa have lige Stavel-

fer med eller flere end Subst., som: dodici scudi, venti Risdalleri, questo giorno, devotissimo Servo.

2) De som have lige saa mange Stavelser som Subst., kan, eftersom Velklangen fordrer det, staae for og bag Subst. *amabil* giovane, giovane *amabile*. Derimod to eller flere Adj. staae for det meste foran Subst. un' amabile ed interessante Signore.

3) Efter Subst. staae

a) Adject. som have flere Stavelser end Subst. giorno memorabile.

b) Pronom. poss., og Pronom. indef. *alcuno* staae gjerne efter Subst., især naar de have et negativ foran: non vi è mezzo alcuno, der er intet Middel; questa non è camera vostra, dette er ikke Eders Kammer. I Begyndelsen af Perioden og i Plural. kommer Pr. alcuno dog forved Subst. vi erano *alcune* case; *alcune* persone dissero.

c) Adject. som betegne Farve, Figurer, Elementer, den inderlige Beskaffenhed, Landets Brug &c., og Particip. paa ante, ente, ato, uto, ito, som: Vino rosso, abito corto, tavola tonda, bagni caldi, acque minerali, maniera insinuante, vino delicato, soldato danese.

NB. Der gives mange Undtagelser, som ere umuelige at bestemme ved Regler, de maae læres ved Øvelse.

d) Numeri ordinales; men blot ved Navne af Regenter, og ved Bøgers Inddelinger: Cristiano settimo, Libro secondo, Capitolo terzo, Paragrafo primo.

e) Subst. som bruges Adjective: vecchia seduttrice, ingannatrice.

4) Ofte bliver Meningen ganske forandret, eftersom man sætter Adject. for eller bag Subst., som una certa

idea, en vis Ide; un' idea certa, en bestemt Ide; un galant' uomo, en brav, honnet, artig Mand; un' uomo galante, en pyntelig Herre; proprio vestito, egen Kjole; vestito proprio, reen Kjole.

V. Inddeling. — *Augmentativa* og *Diminutiva.*

Augmentativa saavel som Diminutiva dannes ved at tillægge nogle Stavelser til Enden af Subst.

§ 1.

Augmentativa.

1) Endelsen *one* betegner noget stort, anseeligt: capello en Hat, capellone en stor Hat. Fem. har *ona.*

Anmærkning. De Ord, som endes paa *one*, forandre *e* i Endelsen til *cione*, som: poltrone doven, poltroncione overmaade doven.

Femin. blive derved ofte mascul., som: la sala, il salone, la porta Døren, il portone Porten. NB. Byens Port hedder dog la porta della città.

2) Endelsen *ame* viser en Mængde: ossa Been, ossame en hob Been.

3) Endelsen *otto*, i fem. *otta*, giver en Ide om indvortes Kræfter og Tykkelse: ragazzo Dreng, ragazzotto en firskaaren Dreng.

4) Af Verba kan ogsaa dannes et Subst., som kan tage de samme Egenskaber, som: mangiare at spise, mangione en Slughals.

Anmærkning. Mange Ord faae en ganske forskjellig Bemærkelse i det de faae en af de ovennævnte Endelser, som: casa et Huus, casotto Skilderhuus. Cipro Cypern, cipriotto en Indbygger af Øen Cypern. Bocca Mund, boccone en Bid, boccon di pane en Bid Brød.

§ 2.

Diminutiva.

Deraf gives mange flere:

1) Endelserne *ino*, *ello*, *etto*, *erello*; i fem. *ina*, *ella*, *etta*, *erella* udtrykke Kjerlighed, venskabelig Følelse, Medlidenhed; vecchio en gammel Mand, vecchino en lille gammel Mand, vecchietto en rask, munter, gammel Mand, vecchierello en fattig, svag, gammel Mand ꝛc.

Alle disse Endelser, ved at forbindes med hinanden, faae en stor Grad af Formindskelse, som: *ellino*, *ettino*, *erellino*, *ereletto*, i fem. *ellina*, *ettina*, *erellina*, *erelletta*, som for Exempel: vecchierellino en meget lille gammel Mand, vecchiettino en meget liden, sund og smuk, gammel Mand ꝛc.

§ 3.

Augmentativa og *Diminutiva* som forbinde Begrebet om noget usselt og foragteligt.

1) Endelsen *accio*, i fem. *accia*, viser noget slet og foragteligt, som: casa et Huus, casaccia et slet og hæsligt Huus; vecchio, vecchiaccio, en hæslig og affkyelig gammel Mand.

2) Endelsen *uccio*, *uzzo*, *icciolo*; i fem. *uccia*, *uzza*, *icciola*, viser noget usselt, elendigt, som: donna et Fruentimmer, donnuccia et usselt, gaaseagtigt Fruentimmer, donnicciola en lille elendig Qvinde.

3) Endelsen *astro* viser noget foragteligt: poeta, poetastro, en ussel Visemager, Riimsmed; *figliastro* undtagen, som er Stedsøn; *figliastra* Steddatter.

Anmærkninger.

1) Der gives mange andre Endelser, som sjeldnere forekomme, som: *iccio*, *igno*, som formindske Adjectivernes Betydning, som: infermo syg, infermiccio sygelig; dolce sød, dolcigno sødagtig; og især bruges denne Endelse ved Farverne, som: giallo guul, gialliccio guulagtig; verde grøn, verdigno eller verdiccio grønlig ꝛc. Derfra undtages patrigno, matrigna, Stedfader, Stedmoder.
2) Ved de Ord som endes paa *one*, sætter man for Velklang et c foran Endelsen, som: Padrone Herre, padroncino lille Herre; briccone Skjelm, briccon-cello lille Skjelmsmester.
3) Nogle faae undertiden en forskjellig Betydning fra deres Stammeord, som: bello smuk, belletto Sminke; occhio Øie, occhiello Knaphul.
4) Andre have forskjellige Endelser, som: cane Hund, cagnolino en liden Hund; vento Vind, venticello Luftning; viale Gang i en Have, viottolo en Sti; bardassa, bardassuola. Orso Bjørn, *orsatto* en Bjørneunge; cervo Hjort, cerbiatto en Dyrekalv ꝛc.

Tredie Capitel.

Pronomina.

I. Inddeling. — *Personalia.*

§ 1.

Pronomina pers. io, tu, egli, ella, noi &c. sættes forved Verba, for at betegne Personerne. Den tredie Person i Sing. og Plur. gen. masc. og fem. bliver brugt for at betegne de Personer og Ting, hvorom man taler eller skriver, som: *ella* (casa) è ben situata, det (Hu-

set) er smukt beliggende. è *egli* vero? er det sandt? vengo da *lui*, *lei*, *loro*, jeg kommer fra ham, hende, dem.

Det danske ubestemte det hedder paa Ital. i Nomin. *egli*, i alle de øvrige Casus, *lo*, *il*, som: *lo sò* jeg veed det.

§ 2.

Maaden at tiltale eller tilskrive nogen paa, er: a) med *tu*, til en Ven, Broder &c., som i det Danske; b) med *voi*, til en Bekjendt, en Tjener eller Undergiven; c) med *ella*, i den høflige Omgang, og det er baade masc. og fem.; genus maa kjendes af Sammenhængen, som: che dice *ella*? hvad siger De? I Plur. *eglino* i gen. masc.; elleno i fem.

Anmærkning.

Supin. af de Verba, som conjugeres med *essere*, retter sig bestandig i Numero og Genere efter det foregaaende Subject, som: vi è ella *stato*? har De været der? (til en Mandsperson); vi è ella *stata*? (til et Fruentimmer).

Deres udtrykkes i det Italienske i Sing. ved *di lei*; i Plur. *di loro* eller *loro*, og det staaer gjerne imellem Artic. def. og Nomen: la *di lei* bontà, Deres Godhed; le *loro* gentilezze, Deres Artigheder; man bruger ogsaa ofte *suo*, *sua* i Sing. naar ingen Tvetydighed befrygtes, som: Servitor suo, Deres Tjener.

§ 3.

Pronomen person. *absolut.*

Bruges a) naar det ikke er forbundet med noget Verbum, eller ogsaa med de Verba, som betyde tilhøre,

anstaae, som: a me non conviene il farlo, mig anstaaer det ikke at gjøre det; efter Spørgsmaal: a chi appartiene? hvem hører den, eller det, til? a me, a te &c. mig, dig. b) efter en Præposit.; *per* me son contento, hvad mig angaaer, jeg er fornøiet. c) Naar man vil give pron. perſ. et stærkere Udtryk, som: aſcoltami, parlo a *te*, hør mig, det er dig jeg taler til.

§ 4.

Pronomina perſon. *conjunctivi.*

Disse ere Dativi og Accuſ. af Pronom. perſon. mi, ti, ci, vi, gli, ſi, loro; de bruges: a) naar de ere forbundne med et Verbum, som: egli mi dice, han siger mig. b) efter Adverb. *ecco*, see der, med hvilken de stedse udgjøre eet Ord, som; eccolo, der er han, det; eccoci, her ere vi.

Anmærkninger.

1) Naar particulæ relativ. lo, la, le, li komme sammen med pronom. perſon. conjunctiv., saa forener man dem sammen, og til Vellyd bliver det i af pron. perſ. conj. forvandlet til e, og til *gli* sætter man endnu et *e*, som: melo, gliela, teli, &c. Disse pronomina blive a) i Infinit., Imperat og Gerund. af Verba satte bag dem, saa at de udgjøre eet Ord sammen; Infinit. taber for Vellyd sin sidste Vokal, som: dirlo, dateglielo, vedendola; i alle de øvrige Tempora staae de forved Verbum, som: *glielo* dirò, jeg skal sige ham det. b) Naar to Verba ere sammen, hvoraf det ene er i Infinit., saa kan de enten komme bag Infinit., som før er bleven sagt, eller ogsaa komme forved det Tempus af det Verbum som styrer Infinit., men aldrig imellem dem, som: io non voglio dar *glielo*, eller io non *glielo* voglio dare, jeg vil ikke give ham det.

2) Naar pronom. conjunct. kommer til at staae sammen med *ſi*, naar det betyder man, saa staae de for *ſi*,

som: mi si dice, man siger mig; dog bedre: mi vien detto, det siges mig.

3) Ofte er *si* en pleonasm., som: selo prese tutto per se, han tog det hele til sig; ellà sene andò, hun gik sin Vei; egli *si* crede di poterlo fare, han troer (bilder sig ind) at kunne gjøre det.

II. Inddeling. — *Possessiva.*

§ 1.

Pronom. poss. kan staae for og bag Subst. l'onor vostro, il vostro onore; dog bruges det hyppigere at sætte det foran; il mio libro er bedre sagt end: il libro mio. Artic. def. staaer i Almindelighed forved alle pronom. possess., som: la vostra casa, il mio cappello. Den falder bort a) ved Vocativ. og Interject., som: o mie perdute speranze! mio bene! b) naar pronom. poss. staaer alene, som: questo libro è mio, queste scarpe non son mie; og i Svar, som: di chi è questo fazzoletto? è mio eller blot mio; vil man lægge Udtryk i Svaret, saa sætter man Artic. def. for pron. poss. è il mio, non è il vostro; men naar pron. poss. hentyder paa et Subject, hvorom man har talt før, sætter man artic. def., som: io hò il mio, hà ella il suo (cappello)? jeg har min (Hat), har De deres? c) Naar efter pron. poss. følger et Subst. som betegner Værdighedstitler eller Slægtskab, som: sua Maestà, tuo padre; derimod i plur. og naar Subst. staaer forved pronom. poss., sætter man Artic. def. for, som: la Maestà vostra, il padre tuo, le vostre sorelle. d) I ubestemte Udtryk: è mio amico, suo parente.

§ 2.

1) I mange Tilfælde, hvor i det Danske bruges pron. poss., udelades det i det Ital., og i dets Sted betjener man

sig af pron. pers., som: hò male alla testa, eller la testa *mi* fà male, jeg har Ondt i mit Hoved; io *mi* lavo le mani, jeg vasker mine Hænder.

2) I andre Tilfælde er det modsat, som: egli cade nelle *mie* mani, han falder mig i Hænderne.

3) Istedet for at sige som i det Danske: en af mine Venner, siger man heller i det Ital.: un mio amico; ellers siger man: un de' mici libri, una delle sue case, ligesaagodt som: un mio libro, una sua casa.

Anmærkninger ved Pronom. posſ. *ſuo*.

Suo hentyder blot paa en Person som besidder en Ting, og retter sig i gener. og num. efter den Ting man besidder, som: egli hà perduto tutto il suo avere, le sue robe, i suoi denari.

Ere der derimod flere Besiddere, saa maa man bruge loro, enten Tingen, man besidder, staaer i Sing. eller i Plur., som: nell' ultimo incendio gli abitanti perdettero tutti i *loro* effetti, le *loro* sostanze, e la *loro* perdita fù irreparabile.

I Stedet for suo, loro bruger man ofte, som før er sagt (Pag. 55), for Sirlighed og større Tydelighed Genitivi af pron. pers. tredie Person di lei, di lui, di loro, som: la *di lei* bellezza, le *di lui* cognizioni, il *di loro* padre.

III. Inddeling. — *Demonſtrativa*.

1) Qvesto, *fem.* questa, bruges om Personer og Ting, som ere nær dem man taler til, og er Subst. ligt i gen. og num., som: questa camera, questo letto, *questa* era la maniera con cui vincevano, det var Maaden hvorpaa de seirede. *questa* è la cagione, det er Aarsagen: ikke *questo*, omendskjønt det staaer i Neutr. i det Danske.

Anmærkning.

Naar *questa* staaer forved mane, sera, notte, forkorter man det, og forener det saaledes: *stamane*, *stasera*, *stanotte*.

Questi bruges i Sing. som absolut. og betyder han her, som: questi è quel di cui ti parlai, han her er den hvorom jeg talde til dig.

2) Cotesto, a, bruges om Ting, som er nær den man taler, eller skriver til.

3) Quello, quel, a, tilkjendegiver:

a) fraværende og langt bortliggende Ting, som: quella tabacchiera d'oro che Ella vidde jeri è stata rubata.

Det betegner ogsaa Ting, som, omendskjønt ei langt borte, dog ere i en vis Frastand fra os og de andre, som: datemi *quel* libro che è sulla sedia giv mig den Bog som ligger paa Stolen.

b) Det bruges ogsaa for ei at igjentage det foregaaende Subst., som: che calze si vuol' Ella mettere oggi? *quelle* di seta o *quelle* di cotone? hvilke Strømper vil De tage paa i Dag? Silkestrømperne eller Bomuldsstrømperne? Datemi quelle (calze) di lana, giv mig Uldstrømperne. La mia casa è meglio fabbricata di *quella* del mio vicino; mit Huus er bedre bygget end min Naboes.

c) Det tjener med Hjelp af en derpaa følgende Genitiv, at udtrykke sig meget kort, som: *quel di mezzo*, den, eller det som er i Midten; quel di sopra, quel di sotto, den som er ovenpaa, underneden: quel di Roma, quel di Siena, den fra Rom, den som er gjort, fabrikeret ec. i Siena.

Quello forved et Ord som begynder med en Konsonant, forkortes til quel, i Plur. quei eller que' som: quel Signore, quei giovani; forved et Ord

som begynder med en Vocal til quell: quell' uomo; begynder Ordet med s *impur.*, maa man bruge quello, i Plur. quegli, som: quello strapazzo, quegli spazi.

d) Ofte sætter man quello foran et Nomen som er Prædicat, til et Nom. propr., for at give det et stærkere Udtryk, som: quel buon' uomo di Giovanni, den gode Mar, den Hans; quello stolido di Pietro, den taabelige Peter.

e) Quegli bruges i Sing. som absolut. og betyder han der, som: quegli è il traditore han der er Forræderen.

4) Costui og Colui bruges om Personer i en foragtelig Mening: che cerca colui? hvad vil, eller søger Han der? mi rido di costoro, jeg giver dem en god Dag. Colui betyder ogsaa: den som, colei i fem., som: colui che ciò farà, den som gjør det.

5) Esso bruges ofte istedet for quello, som: a che servono le sue ammonizioni, quando egli non voglia prevalersi *di esse*? hvad hjelpe hans Formaninger, naar han ikke vil benytte sig af dem?

6) Ciò er alletider det samme som det danske neutr. det, og det bliver ofte ombyttet med questo, quello, som: a *ciò* non posso accomodarmi, jeg kan ikke føie mig efter det. Det staaer a) i Almindelighed for pronom. relat. *che*, som, som; io già so *ciò* (*quel*) *che* voi ne pensate, jeg veed allerede det, som (hvad) I tænke derom. b) Efter en Comparativ, som: è più difficile *di ciò* che Ella si crede, det er vanskeligere end De troer; staaer derimod et Subst. foran, maa man bruge quello, som: l' affare è più serio di *quel* che

ß. pensava che fosse; Sagen er alvorligere end man troede den være.

I Stedet for tutto ciò che, tutto quello che, tutti quei che, tutte quelle che, bruger man bedre quanto, quanti, quante, som: cercherò di averne *quante* libbre potrò, jeg skal see at faae saa mange Pund deraf jeg kan (i Stedet for *tutte quelle* libbre *che* io potrò).

IV. Inddeling — *Interrogativa.*

1) Chi hvo? er gen. commun. og uforanderligt i Sing. og Plur., det deklineres med art. indef. og henviser alene til Personer, som: *chi* velo hà detto? Hvo har sagt eder det? *di chi* domandi? Efter hvem spørger du? a *chi* hò io da dirlo? Hvem skal jeg sige det til? da *chi* andate? hvem gaae I til?

2) Che Hvad? hvad for en? er genér. omnis.; det bliver uforandret og deklineres med art. indef., som: *che* libro è questo? hvad er det for en Bog? a *che* serve ciò? hvortil nytter det? eller hvortil bruges det?

Det bruges ofte i Stedet for *quale* hvilken; hvilket, hvad for en? især naar man viser Forundring i Spørgsmaalet, som: che diavol d' uomo è costui? hvad Pokker er det for et Menneske? Di *che* roba vuole Ella il vestito? Af hvad for Tøi vil De have deres Kjole?

I Stedet for che bruger man ofte che cosa? eller blot cosa? som: che cosa comanda? Hvad befaler De? cosa dice? hvad siger De?

3) Quale hvilken? hvilket? hvad for een? har i Plur. quali, quai, hvad for nogle? og er gener. com-

munis; og ved Spørgsmaal deklineres med art. indef. De bruges ved saadanne Spørgsmaal, hvor en Afgjørelse imellem flere finder Sted, som: datemi quel libro, giv mig den Bog. *quale*? hvilken Bog? (ikke *che*? fordi *che* kan ikke staae alene, da det i saa Fald er neutrum, men naar man vil bruge *che* maa man sige *che libro*?) qual premio non meriterà la sua virtù? quali oggetti, o quali idee potranno funestare la tranquillità della sua anima?

V. Inddeling. — *Relativa.*

1) Chi hvo som, den som, er gener. comm. Det bruges kun i Sing. og deklineres med art. indef. og betyder det samme som colui che, colei che: chi nasce muore, den som fødes, døer; non credere più a chi t' ingannò, troe ikke den mere, som bedrog dig.

2) Che hvilken, hvilket, som, naar det tilbageviser til en heel Sætning bliver neutrum, og deklineres med art. defin., som: egli avea delle amabili qualità, *il che* fù cagione che &c. han havde mange elskværdige Egenskaber, hvilket var Aarsag at ꝛc.

Naar det har blot Hensyn til et foregaaende Subst. eller Pron. person. og demonstr., bliver det deklineret saaledes: N. che. G. di cui, hvis, hvorom. D. a. cui. Ac. che. Ab. da cui. Det er gener. comm. og Sing. og Plur., som: l' amico *che* è arrivato e 'l *di cui* fratello è morto. Son un di quelli a *cui* è lecito il dirlo.

Anmærkning. Genit. af che, *di cui*, *cui* hvis, hvorom, om hvilken, om hvilket, construeres paa følgende Maade: di cui kan staae imellem artic. def. og det paafølgende Subst. eller bag det; cui derimod maa be-

standigt staae paa samme Maade som di cui foran Subst., som: il padre, il *di cui* figlio eller il figlio *di cui*, il *cui* figlio; men ikke il figlio *cui*; herved maa anføres, at il *di cui* figlio er den sirlige Talebrug, og i det andet Tilfælde siges bedre il figlio *del quale*.

Che bruges med Art. indef. naar man betegner en ubestemt Ting, og derved forstaaer man *cosa* (Ting), som: non sò a *che* (cosa) pensare.

Che bruges a) uden Art. efter Præpos. con, med, som: *con che* credè persuaderlo, hvormed troede han at overtale ham? b) med genit. art. indef. efter Præpos. senza, oltre, som: *senza di* che non potrà farlo, uden hvilket, desforuden vil han ikke kunne gjøre det. *oltre di che* v' inganneranno ancora, deesuden, desforuden I vil blive bedragen af dem.

Anmærkning. *Di che* bruges i Stedet for Aarsag, Materie eller Middel, som: non hò *di che* lagnarmi, jeg har ingen Aarsag at beklage mig over; non saprei *di che* parlare, jeg vidste ikke hvorover jeg skulde tale; non hò *di che* vivere, jeg har intet at leve af. Da che er paa Dansk siden, naar der tales om Tiden. *Da che* gli parlai non l' hò più veduto, siden jeg talte med ham, har jeg ikke seet ham. Naar man vil bruge den ubestemte Ablat. da che, maa tilføies *cosa*, som: io gli dirò *da che cosa* egli deve cominciare, jeg skal sige ham hvormed, hvorfra han skal begynde først.

I følgende Talemaade: Du er den Første, den Tredie &c. som gjør eller siger det, bliver som i det Italienske udeladt, og Verbum sættes i Infin. med Præpos. a foran, som: noi fummo i primi a *entrare*, Vi vare de Første som kom ind. Giulia fù la terza, l' ultima a *parlare*, Julie var den Tredie, den Sidste, som talte.

3) Quale er gener. comm. og deklineres med art. defin. il quale, la quale, Plur. i quali, le quali, og har den samme Betydning som che.

Det bruges a) naar der ved at bruge che vilde opstaae Tvetydighed eller Mislyd i Talen, som: io parlai al figlio del mio amico, *il quale* &c., ikke che, fordi det kunde ogsaa svare til amico. b) Naar man vil give et Udtryk paa Subject. som betegnes af relat. eller ogsaa, naar til stærkere Udtryk igjentages Subst. og lægges til relat., som: Ella era nel numero di quelle Dame, *le quali* cantarono si bene: egli mi fece un mondo d' accoglienze e di gentilezze *del qual favore* sono ancor memore. c) Naar relat. bliver ved en Mellemsætning adskilt fra sit Subst. eller Verbum, som: Si dice che il terremoto abbia rovinato mezza Napoli, *la quale*, al parer di ognuno, è una delle più belle città d' Italia; l' amore, *il quale* molte volte non intende ragione, m' hà fatto fare uno sproposito. d) Naar flere relat. følge paa hinanden, som: quella scrittura *che* Ella mi fece vedere jeri, *e della quale* hò gran bisogno. e) Efter et Subst. i appositione, som: Francesco, *il quale* è stato fin' adesso in campagna, tornò jersera; la camera, *dalla quale* son sortito, è di buon gusto. f) Naar relat. har Hensyn til en heel Sætning, lægges cosa (Ting) til pron. rel. og det betyder da det samme som *il che*, del che &c.: mia sorella cadde svenuta al sentir la nuova della morte di suo marito, *la qual cosa* (*il che*) mi disturbò infinitamente.

Anmærkninger til *che* og *quale*.

I Stedet for pron. relat. che og quale, naar de staae i Genit., eller naar præpos. in, per, con, su, sopra,

skulde staae foran dem, bruges ofte Adverb. ove, onde, som: la cagione *onde* (istedenfor *per cui* eller *per la quale*) io tanto m' affliggo. il luogo *ove* (istedenfor *in cui* eller *nel quale*) io era. I Ablat siger man d' onde, da dove, d'ove, som: la porta *d' onde* (istedenfor *dalla quale*) io sortii.

Efter et Adverb. eller Subst., som betegner Tiden, bruger man istedenfor Pron. relat. in cui, nel quale, *che*, som: il giorno *che* (istedenfor nel quale) io era ammalato, den Dag, da jeg var syg.

Particulæ relativæ.

§ 1.

il; lo; la; li; le.

De staae istedenfor et foregaaende Subst. og maae være lige med det i Genere og Numero, og undertiden ogsaa i Casu.

il og *lo* er Sing. masc. og neutr. af Nom. og Accus., som: *lo* conosce Ella? nò, non *lo* conosco: *lo* sò, jeg veed det. Genus læret man at kjende af Sammenhængen.

la er Sing. Gen. fem. og kan være Nom. og Accus., som: vede Ella la Signora N.? si, *la* vedo: non posso trovarla, jeg kan ikke finde hende.

li er Accus. plur. Gen. masc., som: *li* viddi, jeg saae dem; *li* conobbi all' andare, jeg kjendte dem paa Gangen.

le er Accus. plur. Gen. fem., som: ebbi l' onore di salutarle.

§ 2.

Ci og vi.

ere partic. relat. og ikke Adverbia loci, og henvise til Tingen og Stedet, og betyde: her, der, herigjennem,

herhen, dertil, derfra, derover, derved. Man maa ikke forvexle dem med Pron. perſ. conjunct. Naar Talen er om et nærliggende Sted bruger man ci, ſom: Non *ci* è nesſúno in caſa? sì, *ci* ſon io.

vi bruges naar Talen er om et langt bortliggende Sted, ſom: vengo di campagna, e penſo di ritornarvi quanto prima. (See Pag. 7.)

§ 3.

Ne

henviſer til Perſoner og Ting, og i Almindelighed til et foregaaende Genit. eller Accuſ., og betyder: deraf, derved, derover, derom, derfor, derudaf ꝛc., ſom: *ne* ſon contento, jeg er fornøiet dermed; *ne* farò far ricerca, jeg ſkal lade ſøge, efterſpørge derom.

Man maa vogte ſig for at bruge *ne*, hvor Genit. Pronom. relat. ſkal bruges, ſom: Hà Ella biſogno di denàro? nò, non *ne* hò biſogno, her maa bruges *ne*, fordi det følger ikke umiddelbar paa Subject., men i følgende Tilfælde: il denaro, *di cui* hò biſogno, kan man ikke bruge *ne* iſtedenfor *di cui* eller *del quale*, fordi det følger umiddelbar efter Subject.

I det Italienſke ſtaaer ofte *ne*, ſom i det Danſke ganſke udelades, ſom: Hà Ella ricevuto lettere? non *ne* hò ricevute che una, jeg har kun faaet eet; ne hò ricevute alcune, trè, quattro, jeg har faaet nogle, tre, fire. Ne ſtaaer ofte iſtedenfor Genit. Pron poſſ. dets, dens, hans, hendes, ſom: queſta fù una bella azione, e gli effetti *ne* furono ottimi.

VI. Inddeling. — *Impropria.*

1) alcuno, nogen, bruges absolute og conjunctive, og sættes undertiden til mere Eftertryk efter Subst., som: non vi è cosa alcuna, che ei non sappia fare. alcuni lo credono, ed alcuni altri nò, nogle troe det og nogle ikke; alcune Dame, che vi erano, si svennero, nogle Damer, som vare der, besvimede.

2) alquanto, nogen, noget, lidet, bruges i Sing. adverbialiter, som: alquanto di vino, di birra; i Plur. er det et pron. indef. og kan bruges absol. og conjunct. og betyder nogle, som: Buonconvento è un piccol borgo, distante da Siena due poste, con alquante case, med nogle faa Huse.

3) altro, anden, andet, er Abs. og Conj. og deklineres med Art, def. og indef., eftersom det henviser til en bestemt eller ubestemt Gjenstand, som: non c' è tempo di pensare *ad* altro, der er ikke Tid til at tænke paa andet; l' altro Signore che era con lui, den anden Herre som var med ham.

a) Pronomina pers. naar de staae alene i Plur., eller naar et Subst. følger efter dem, tage de ofte altri, altre, efter sig, som: noi *altri* dottori; noi siamo più prudenti di voi *altre*.

b) Det bruges i følgende Talemaader: l' altro giorno, sidst, for nogle faa Dage; jer l' altro, iforgaars; diman l' altro, overmorgen; l' altra notte, forleden Nat; senz' altro, uden Tvivl, uden Redning; non c' è altro, non occorre altro, der behøves intet andet; non fù, non seguì altro, det havde ingen videre Følger.

c) Plur., altri staaer ofte i Prosa, og især i Poesi, istedenfor Sing., og betyder en anden, nogen, som: non mi curo che *altri* lo sappia.

d) Det Danske Nogle og Andre udtrykkes med *altri*, som: nogle drak, andre sang, *altri* bevevano, ed *altri* cantavano.

e) altro betyder ogsaa den modsatte Side, som: dall' altro canto, paa den anden Side.

f) per altro er et Adverbium, og betyder dog, dog alligevel.

4) altrui, andres, betegner kun Personer, og er Absol. og Conj., og bruges med Art. def. og indef. I det første Tilfælde betyder det andres Eiendom, som: è una violenza l' impadronirsi *dell' altrui*. Altrui med art. indef. betyder saameget som *altri*, som: non convien dir male *d' altrui*. Det staaer for og bag Subst. og er uforanderligt, som: non è bene l' essere curioso dei fatti altrui, eller degli altrui fatti; delle cose altrui, delle altrui cose.

5) ambedue, amendue, entrambi, ambi, i fem. entrambe; begge, ere abs. og conjunct., og have artic. def. efter sig. ambedue, amendue ere Gener. comm. con ambe *le* mani.

6) certo, vis, er Abs. og Conj. Naar det i Sing. skal bruges Abs., maa Artic. Unit. være foran, som: *un certo* che non conosco, en vis Mand som jeg ikke kjender.

7) chi, den som, den der, er kun Absol. og henviser ikke til noget foregaaende Nomen, som: io sò *chi* vel' hà detto, jeg veed den, der har sagt eder det. *Chi* — *chi* bruges ogsaa ligesom *altri* — *altri* for at

udtrykke nogle — andre, som: *chi* rideva, e *chi* piangeva.

8) chiunque, enhver som, bruges kun om Personer og i Sing., og dets Betydning er ganske almindelig, som: *chiunque* potrà farlo, enhver vil kunne gjøre det. Den samme Betydning har *chichesia*.

9) ciascheduno, ciascuno, enhver især, ere Absol. og Conjunct.

10) desso, a, han, han selv, er Absol. og bruges kun i Nom. uden Artikel, som: Non le pare che sia la Signora N. che viene a questa volta? sì, è *dessa*, det er hende selv.

11) medesimo, stesso, den samme, just den, selv, ere Abs. og Conj. og Forskjellen imellem dem, er den selv samme, som Latinernes *idem* og *ipse*. l' istesso giorno, den samme Dag.

12) nessuno, nissuno, niuno, veruno, ingen, ere Abs. og Conj. og bruges kun i Sing. Naar de staae efter Verbum have de i Almindelighed et Negativ, som kommer forved Verbum, og meget ofte og sirligt staae de efter Subst., som: *non* vi è stravaganza *veruna* ch' ei non possa, o non sappia fare.

Anmærkning. Ofte bliver det Danske ingen udtrykt paa Italiensk ved *non*, som: han har ingen Forstand, egli *non* hà giudizio. Hertil høre: nullo, Nul, og nulla, niente, intet, ingen Ting. Det første forekommer kun sjeldent, og i Almindelighed ved Rettergang, som: dichiarar *nullo* un contratto, at erklære en Kontrakt for ugyldig. Naar nulla og niente komme forved Verbum, behøve de intet Negativ, som: *nulla*, *niente* è bastante a persuaderlo.

13) ogni, enhver, ethvert, er conjunct. og bruges kun i Sing., og er kun Gener. commun., som: ogni uomo, ethvert Menneske, alle Mennesker.

Anmærkn. I nogle Talemaader har *ogni* et Subst. i Plur., naar et Tal kommer der imellem, som: ogni trè giorni, ogni due mesi, hver tredie Dag, hver anden Maaned. Dog siger man ogsaa: di trè in trè giorni, di due in due mesi.

14) ognuno, enhver, er Absol. og bruges blot i Sing.: ognuno il sapea, alle Mennesker vidste det.

15) parecchj, *fem.* parecchie, mange, forskjellige, er Abs. og Conj., og bruges kun i Plur.: vi eran parecchj, der vare mange Mennesker.

16) pari, lige, er Abs. og Conj., og det er Gen. comm., og Sing. og Plur., som: un *par* eller *pari* mio, en som jeg; con *pari* diligenza; a piè *pari*, med sammenlukte Been; suo pari, hans Lige.

al pari, lige med; Egli è dotto *al pari* di chichessia.

17) qualche, nogen, noget, er Conjunct., og bruges kun i Sing. og er Gen. comm., som: *qualche* giorno, *qualche* ragione. I Plur. bruger man *alcuni*, e.

Anmærkn. *qualche cosa*, eller *qualcosa*, betyder paa Dansk noget; det bliver anseet som et Subst., efter hvilket det følgende Adject maa staae i Genit., som: quache cosa *di* buono, *di* bello, noget godt, noget skjønt; følger et Verbum i Infinit. derpaa, saa staaer det med Præpos. a eller *da* foran som: qualche cosa *da* fare, *da* dire, noget at gjøre, at sige.

18) qualcheduno, qualcuno, en blandt mange, er Absolutum af qualche og har ingen Plur., som: vorrei che vi fosse *qualcheduno*, jeg ønskede at der var nogen.

19) qualsivoglia, qualunque, qualsisia, hvilkensomhelst, er Conjunct. og Gener. comm., og bruges kun i Sing., *qualunque*, *qualsivoglia* cosa egli faccia. *qualunque* sia il motivo hvilkensomhelst Aarsagen er.

20) quale, som, hvilken, er Conj. og Gen. commun., som: non sò *qual* esito avrà il nostro processo, jeg veed ikke hvilket Udfald vor Proces vil faae. Det bruges og ved Sammenligning, især i Poesi, som: timido *qual* coniglio, bange som en Hare (Kanin).

Anmærkning. Ofte bruges *quale* — *quale* istedenfor chi — chi, og i saa Fald er absol. og betyder den ene — den anden i en ubestemt Mening, som: *qual* è mesto, e *qual* è allegro, den ene er bedrøvet, den anden munter.

21) tale, saadan, saaledes, er Abs. og Conj., som: un tale en vis een; non mi curo di una *tal* risposta, jeg skjøtter ikke om et saadant Svar.

Anmærkninger.

a) quale og tale henvise som oftest paa hinanden, som: *quale* è il padre, *tale* è il figlio; ligesom Faderen, er Sønnen.

b) *a tale che* er paa Dansk: saa vidt, at, som: son ridotto a *tale che* &c., jeg er bragt saa vidt, at ꝛc.

c) tale, taluno, betyder ofte mangen en, som: tale è onorato, che anzi dovrebbe disprezzarsi, mangen en er agtet, som tvertimod burde foragtes.

d) cotale har den samme Betydning som tale, men det bruges kun sjeldent som abs.

22) tutto, a, al, heel, i Plur. tutti, e, alle, er abs. og conj.

Naar det er Absol. har det Artic. defin. foran sig, som: il tutto è maggiore della sua parte, det Hele er større end hver Deel.

a) Naar tutto betyder ogni cosa, tager det Art. indef. foran, som: lo rese inteso di *tutto*, han underrettede ham om alting; egli si adatta a *tutto*, han bequemmer sig til alting.

b) Naar tutto er conjunctiv, tager det altid Art. indef. foran sig, og det følgende Subst. staaer med Art. indef. som: tutto il mondo, tutta la casa, hele Verden, hele Huset; *di* tutta *la* casa; egli è nemico *di* tutte *le* donne, han er en Fjende af alle Fruentimmer.

c) Staaer tutto efter Subst., tager det ingen Artic. forved sig, men følger endnu derefter et Subst. eller Adj. som har Hensyn til det foregaaende Subject., saa tager det Artic. foran, som: Egli rifabbricò la sua casa tutta *di pianta*, han byggede igjen sit Huus op ganske fra Grunden; bisogna rifarla (questa cosa) tutta *da capo*, man maa gjøre den (denne Ting) heelt fra Nyt; questa terra appartiene tutta al Signore N., dette Jordegods tilhører altsammen Herr N.

d) Tutti, tutte, alle, kan i Plur. bruges substantive, som: tutti lo seppero, alle fik det at vide.

e) quanto, quanta, i, e, staaer ofte zirligt ved tutto, som: vi assicuro di *tutta quanta* la mia protezione, jeg forsikkrer eder om min ganske Beskyttelse; affogarono *tutti quanti*, alle tilsammen qvaltes.

f) Naar efter tutto følger et Cardinal-Tal, kommer Partiklen e der imellem for Velklang, som: tutti e trè, tutti e quattro.

g) Mange Adverbia dannes af tutto, som: del tutto, aldeles; da per tutto, overalt; con tutto che, tuttochè, omendskjøndt; tutto giorno, hver Dag, be-

standigt; tutt' a un tratto, pludseligt; è tutt' uno, det er altsammen eet 2c.

23) uno, een, i eet, er abs. og conj., som: in una, tillige med, (Poetisk) som: visto per lei mi avrebbe la mia patria morire, *o in un* con essa, (*Alfieri.*)

24) l' uno, l' altro; l' una, l' altra, begge, hinanden, som: si burlavano l' uno dell' altro. gli uni e gli altri ridevano, alletilsammen loe. Staae derimod gli uni, e gli altri, adskilte, saa betyde de nogle, andre, som: gli uni ridevano, e gli altri cantavano, nogle loe, og andre sang.

Fjerde Capitel.

Verba.

I. Inddeling. — *Reciproca.*

§ 1.

Verba reciproca afvige ikke fra de activa, undtagen: a) de have forved sig, foruden de almindelige Pronom. person. nok et Pron. person. conjunct., som: io *mi* ricordo, tu *ti* scordi, egli si pente, noi *ci* maravigliamo, voi *vi* pentite, eglino si ricordano. b) de konjugeres i de sammensatte Tempora med Verbum *essere* og ikke med V. *avere*, som: io mi *son* scordato. c) De styre i Almindelighed Gen., som: mi son scordato del libro, che &c., jeg har glemt Bogen, som 2c.

a) Disse Verba ere enten oprindeligt reciproca, eller dannes dertil. De første ere det bestandigt, og kunne ikke bruges anderledes, som: mi vergogno, mi pento. De andre ere activa, og kunne hentyde til andre Subjec-

ter, som: io mi divoro dalla rabbia; thi jeg kan ogsaa sige la rabbia mi divora. Paa denne Maade kan alle Verba activa, naar deres Handling viser hen til det handlende Subjekt, blive reciproca.

b) Nogle ere reciproca i det Italienske, og ikke i det Danske, og derved faae de en passiv Bemærkelse, som: riposarsi, hvile; chiamarsi, hedde; ammalarsi, blive syg; pentirsi, fortryde.

c) Nogle activa faae, naar de blive recipr., en ganske anden Betydning, som: portare bære, portarsi befinde sig; levare borttage, levarsi staae op; chiamare raabe, kalde, chiamarsi, hedde, kaldes ꝛc.

d) Disse Verba faae en passiv. Betydning, naar Subj. er en livløs Ting, undertiden ogsaa en Person. De staae bestandigt i tredie Person, som: certe cose *si* possono fare, ma non dire, visse Ting kunne gjøres, men ei siges. Vi *si* mesce un poco d' acqua, man blander deri lidt Vand. Si fà notte.

e) Nogle reciproca tage Partikel. *ne* til sig, uden at forandre deres Betydning, som: tornare, venire, andare, fuggire &c. *tornarsene*, *venirsene* &c. for Ex. Egli potrebbe *andarsene*, han kunde gaae sin Vei; Ella *se ne* fuggì con lui, hun flygtede bort med ham; vattene, gaae din Vei.

II. Inddeling. — *Impersonalia.*

1) De egentlige Impersonalia bruges stedse i tredie Person i Singul. i alle Tempora, og have intet Pronomen forved sig, som: piove det regner: grandinò det haglede; se grandinasse dersom det skulde hagle ꝛc.

2) Verba neutra som, ved at tage Partiklen *si* (man) til sig, blive Impersonalia, følge den samme Regel, som: si dorme man sover, si parlò man talte.

Disse Verba conjugeres i de sammensatte Tempora med Verb. *Avere* (Verba neut., undertiden ogsaa med V. essere); som: hà tuonato, avrebbe piovuto, dopo che si ebbe parlato &c.

3) Verba activa, som bruges imperson., rette sig bestandigt efter Subjektet, eftersom det staaer i Sing. eller Plur. og derved faae de en passivisk Betydning, som: si ama la virtù; si odiano i vizj; si cercano gli onori.

Disse Verba conjugeres i de sammensatte Tempora med Verb. *essere*, som: si sarebbe creduto, man havde (skulde have) troet; si è detto, fatto; si sarà parlato.

Anmærkninger.

1) Naar Partiklen *si* tillægges et accentuert Verbum, bliver Bogstavet s fordobblet, og Accenten af Verbum falder bort, som: parlossi istedenfor si parlò; dirassi istedenfor si dirà; fassi istedenfor si fà &c.

2) Verba activa og neutra, som bruges impersonaliter, naar de staae i sammensatte Tempora miste Partiklen *si*, saasom: è stato detto, ikke si è stato detto; heller siges ogsaa si disse.

3) Det Danske Impersonale det er, udtrykkes paa Italiensk a) med vi è, ci è eller v' è, c' è i Sing., og med vi sono, ci sono i Plur., naar en virkelig Tilværelse, eller et Steds Frastand skal udtrykkes, som: v' è eller c' è un Dio, che tutto regge, der er en Gud, som regjerer alt; vi sono alcuni, che &c. der ere nogle, som rc. b) med *fà*, (som dog kun maa bruges i Sing., naar det staaer foran Subject.) naar man taler om Veirets, Luftens Beskaffenhed eller Levemaaden, som: fà bel tempo; fà freddo; qui fà buon vivere, det er godt Veir, det er koldt, her er godt at leve. Ved Bestemmelsen og Længden af Tiden sættes *fà* efter Subject., naar det staaer i Plur., eller og bruges è, *sono*, som: otto giorni *fà*, eller *sono* otto giorni det er otte Dage siden, sei mesi

fà, eller sei mesi *sono* for et halv Aar siden. è un' anno, eller un' anno *fà*; *fà*, è un' anno, for et Aar.

4) Naar Verba, som blive brugte i tredie Person med Partiklen *si*, have hos sig et bestemt Subjekt med hvilket de stemme overeens, ere de ikke mere Impersonalia, som: se ne ricercò la cagione, man undersøgte Aarsagen dertil; si fecero prodigj, man gjorde Vidunder. Disse Verba have da en passivisk Betydning, som: ne fù ricercata la cagione, furono fatti prodigj.

5) Verba activa som, ved at sætte Pron. pers. conj. mi, ti, ci, vi &c. foran dets tredie Person, blive Impers. behandles som i det Danske, som: mi dispiace det gjør mig Ondt. Nogle Danske Verba activa, naar de bruges impers., undtagne, som i det Italienske blive reciproca, som: det glæder mig mi rallegro. &c.

6) Verbum bisognare man maa, construeres paa tre Maader: 1) naar det ikke henviser til noget Subjekt, og har en almindelig Bemærkning, har det intet Pronomen foran sig, og styrer Infinit. efter sig uden nogen foregaaende Præpos., som: bisogna dire man maa sige, bisogna risolvere man maa beslutte. 2) Naar Verbum henviser til et Subjekt, og er det samme som *aver bisogno* have nødig, tager det til sig Pron. pers. conj., som: mi bisogna del denaro jeg har Penge nødig, istedenfor hò bisogno di denaro. 3) Naar bisognare betyder det er nødvendigt tager det *che* efter sig, og det følgende Verbum kommer i Conjunctiv, som: bisogna, che io dica il mio parere, det er nødvendigt, at jeg siger min Mening; bisogna, che tu vada a casa, det er nødvendigt, da du gaaer hjem (du maa gaae hjem.)

7) Naar andare og volere bruges som Imperson. med *ci* og *vi*, betyde de høre dertil, som: non ci vuol molto, der hører ikke meget til. non ci andò poco der gik ikke Lidet til. Følger derefter et Infinit., saa tage de ikke Præpos. eller Pronom. foran, som: vuol esser coraggio.

III. Inddeling. — Brug af *Indicat.* og *Conjunct.*

1) Verbum staaer i Indicativ naar det viser eller forkynder en Handling eller et Forhold ganske bestemt og uden at

Tvivl, som: Pietro ama i piaceri. Egli disse, che vostra sorella è amabile.

Tager man: Egli disse che bort, bliver der en fuldstændig Sætning tilbage.

2) Verbum staaer i Indicat. omendskjøndt det har Conjunction. hos sig, naar det fremstiller Prædicatet som ganske vist, som: vedo *che* egli *hà* ragione; *se* tu *parlerei* così, non farai mai fortuna; *quando venni* a casa, piovea dirottamente.

3) I directe Spørgsmaal, som: che fai tu costà? quanto si avrà da pagare? come fate a non annojarvi?

A) Verbum staaer i Conjunctiv, naar ved dette Verbum tilkjendegives noget Ubestemt, Uvist eller Onskeligt, uden positiv at betyde: det er, var, eller har været saa 2c., som: non credo, che ciò possa eseguirsi; piacesse al cielo, che egli guarisse!

Tager man: non credo che bort, saa giver ciò possa eseguirsi ingen tydelig Mening.

B) Det staaer følgeligt i Conjunct. efter de Conjunctioner som angive Handlingen ubestemt. Disse ere: che, perchè, acciocchè, qualora, affinchè, prima che, avanti che, dato che, in caso che, contuttochè, quantunque, benchè, ancorchè, purchè, quando, accio, finchè, sino a tanto che &c., som: quantunque egli non me ne abbia parlato, omendskjøndt han ikke har talt til mig derom; avanti che egli partisse forinden han reiste; quand' anco ciò non fosse accaduto, naar endogsaa det ikke var skeet 2c.

C) Ofte udelades *che* ved Conjunct., som: temo se l' abbia a male; credo la testa gli giri.

D) Efter Verba som udtrykke Tvivl, Villie, Frygt, Ønske, Tilladelse, Bøn, Bekymring, Glæde, &c. styrer *che* conjunctiv., som:

Dubito, voglio, temo, desidero, permetto, prego, godo *che* si dica, si faccia &c.

E) Ligeledes efter Verba imperson.: bisogna, conviene, fà d' uopo, pare, sembra, basta &c. som: bisogna, basta, conviene *che* ciò si esegnisca.

F) Naar *se*, dersom, om, naar, har et Perf. conditional. for eller bag sig, styrer det allertider Imperf. Conjunct., som: *se* avesse studiato, quando poteva, non sarebbe così ignorante, eller ogsaa: Egli non sarebbe così ignorante, *se* avesse studiato quando poteva.

Men har *se* Imperf. Indicat. for eller bag sig, og staaer det historisk, og blot anviser, hvad der skete, da det eller det var, saa har det Indicat. efter sig, som: se continuava a giuocare, perdeva tutto il mio denaro jeg tabte alle mine Penge, om jeg vedbleb at spille.

Anmærkning. Naar det tales om en Ting der skal skee, og der sættes foran den betingende Partikel *se*, dersom, kommer Verbum i Futur. som ellers i det Danske staaer i Præsens, som: se tu farai simil cosa, io &c. Dersom du gjør saadan en Ting, skal jeg &c.

Der gives ellers mange Talemaader med Conjunctioner, som fordre Indicativ., fordi de angive Prædicatet som vist og bestemt, som:

se tu parli, sei perduto eller omvendt tu sei perduto, se parli, du er forloren, dersom du taler; her maa siges se tu parli, fordi det er ganske bestemt at du er fortabt; og altsaa, naar det ene skal være en Følge af det andet, maa ogsaa Vilkaaret dersom du taler, være bestemt, og staae i Indicativ.,

men naar der skulde siges: saresti perduto du vilde være fortabt, det viser allerede, at jeg vilde komme først i det Tilfælde, naar et givet Vilkaar skulde blive opfyldt, og altsaa maa det følgende Vilkaar komme i Imperf. Conjunct. og siges *se tu parlassi*, dersom du talde; eller ogsaa vice versa: se tu parlassi, saresti perduto.

G) Efter Ordene som spørge indirette, og som give en tvivlsom Mening, som: *quale*, *quanto*, *come &c.* staaer Conjunct., som: non sò quanto costi, jeg veed ikke, hvormeget det koster. Ben conosco, quali ostacoli l' incontrino ad ogni passo, e quanto pericoloso sia &c.

H) Verba som tilkjendegive et Ønske, staae alletider i Conj. uden at nogen Conjunction gaaer foran, som: Potessi almeno vivere in quiete il resto dei miei giorni! maatte jeg dog leve Resten af mine Dage i Rolighed! (Den danske Optativ.)

I) Pronom. relat. che, il quale, di cui, ove, dove, donde styre Conjunct. 1) efter et Spørgsmaal, 2) naar et Superlativ gaaer foran, 3) naar efter Verbum, som staaer efter Pron. relat. eller efter Partiklerne dove, onde, donde, dovunque, udtrykkes et Ønske, en Betingelse ꝛc. Exempler:

1) Chi sarà mai che voglia pretendere &c. hvo er den som vilde paastaae ꝛc.

2) La donna la più compiacente che dar si possa.

3) Cerco un' alloggio che mi si confaccia. un luogo dove si possa ben vivere con poche spese et Sted hvor man gjerne kan ꝛc.

Præsens Indicativ.

1) Bruges ofte istedenfor et nærforestaaende Futur., som egli parte domani han reiser i Morgen, istedenfor partirà.

Verba: essere, stare, med de Ord in punto, sul punto, in procinto eller per, naar de have i Præs. et Infinit. efter sig, betyde det samme, som: è per partire, stà in procinto di uccidersi, han er færdig at reise, at dræbe sig.

2) For at skildre en Ting desto mere levende, eller betegne Hurtigheden, hvormed den skete, bruges Præsens isteden for Perfect. uden at sætte nogen Conjunction for de Verba, som hentyde til et saadant Præsens. Verba maae ogsaa staae i Præsens, som:

Appena egli si vede sciolto e libero, che si rizza in piedi, prende un randello, che a caso colà trovasi, corre, incalza l' aggressore, lo raggiunge, e con un terribil colpo l' atterra, neppe seer han sig løs og fri, før han reiser sig, tager en Stav, som tilfældigviis findes der, løber efter Angriberen, naaer ham, og med et heftigt Slag fælder ham til Jorden.

Imperfect. Indicativ.

Den henviser stedse paa en Handling, som endnu ikke ganske er forbi, da den, hvorom egentligt tales, begynder, som: io *parlavo* con un mio amico, quando ella mi salutò, jeg talte med en af mine Venner, da hun hilste mig.

Perfect. simpl. Indicativ.

Det foregaaende Exempel viser, at Perf. simpl. eller historicum hentyder paa en ganske forbigangen Handling, som blev bestemt ved Omstændigheder og Tiden: finita la commedia, andai ad una festa di ballo, efter at Comoedien var forbi, gik jeg til et Bal. Se io lo feci, ebbi ragione di farlo, dersom jeg har gjort det, saa havde jeg Grund til at gjøre det.

Anmærkning til *Imperf.* og *Perfect. simpl. Indicat.*

Naar der tales historisk om en længe forbigangen Handling, bruges Imperf. Indicat., omendskjøndt Conjunction. staaer derved, som: Ella sà, che i Romani *erano* la nazione la più bellicosa del mondo, De veed, at Romerne vare den meest krigerske Nation i Verden.

Kommer derimod endnu en Sætning, som bestemmer den første Handlings Tid, eller afbryder samme, saa maa Verbum komme i Perfect., som: Ella ben sà, che i Romani *furono* invincibili, fino a tanto che la discordia, e la mollezza non *ebbero* adito fra loro. Her bestemmer den anden Sætning den førstes Tid, følgeligt er den første fuldkommen forbi, og altsaa maa staae i Perfect.

Perfect. compos. Indicat.

Bruges a) naar Talen er om en ganske ubestemt, eller for kort siden forbigangen Tid, som: sono stato a Parigi, jeg har været i Paris. hò parlato con un' uomo, il quale &c., jeg har talt med en Mand, som &c.

b) Efter Adverbia qualche volta, spesse volte, da che &c., som: da che son tornato, non l'hò veduto, siden jeg er kommen tilbage, har jeg ikke seet ham.

Plusquamperf. I. Indicat.

Bruges som i det Danske; dog udtrykkes ofte Plusquamperf. med Gerund. eller Præt. Infinit., naar en anden Handling følger umiddelbart efter den første, som: dopo aver cenato, eller avendo cenato egli andò a letto, efter at han havde spiist til Aften, gik han tilsengs.

Plusquamperf. II. Indicat.

Bruges i historiske Fortællinger, naar man vil betegne en hurtigt skeet, og alt forbigangen Handling, efter hvilken nok en anden er fulgt, og især efter følgende Conjunctioner: appena, non si tosto, dopo che, subito

che, nè prima che, come, quando, som: non si tosto egli *ebbe* ordinato i suoi affari, che prese la posta, e partissi, ikke saa snart havde han sat sine Anliggender i Orden, førend han satte sig paa Posten, og reiste bort.

Anmærkn. Istedenfor de ovennævnte Conjunctioner bliver ofte meget siirligt brugt *che*, som følger tilligemed Hjelpeverbum efter Supin., som: parlato che ebbero: arrivato che fù il corriere, si convocò il consiglio.

Futur. Indicat.

Man alletider bruges naar der handles om det Tilkommende, hvilket ikke alletider er Tilfældet i det Danske Sprog, som ofte betjener sig af Præsens istedenfor Futur., som: naar Veiret bliver godt i Morgen, se il tempo *sarà* buono domani. Det første vi bør gjøre, saasnart vi komme til Byen, er at tale med ham om den Sag, quando si arriverà in città, la prima cosa che *dovremo* fare, *sarà* di parlare con lui di quell' affare.

De Danske Verba, som have Hjelpeverbum ville i Præsens, komme i det Italienske i Futur., som: amerà domani colei che non amò jeri (Algarotti), den vil elske i Morgen, som ikke elskede i Gaar. Prevedo, che non *potrà* farlo, jeg forudseer, at han ikke vil kunne gjøre det.

I nogle Talemaader, som: *sarà*, ma non lo credo, kan være, men jeg troer det ikke. Ella sene pentirà, ma forse troppo tardi, hun vil komme til at angre det, men maaskee for sildigt. Egli *crederà* di far bene, andando al Teatro, malato come egli è, e *farà* una bestialità, che forse *potrà* costargli la vita, han troer maaskee, at han gjør vel i at gaae paa Comoedien, saa syg han end er, og vil komme til at gjøre en dum

Streg, som maaskee vil komme til at koste ham Livet. Farò quel che *potrò*, jeg skal gjøre alt hvad jeg kan.

IV. Inddeling. — *Imperativ.*

Bruges naar man raader eller befaler noget, som: vattene, gaae din Vei; lavorate, arbeider.

Naar man forbyder En, som man tiltaler med du, noget, bruger man Infinit. istedenfor Imperat., som: non dir niente di quel che tu hai sentito, siig ikke noget af det, du har hørt; non andarci, gaae ikke derhen.

V. Inddeling. — *Conjunctiv.*

Angiver Handlingen som uvis, og er derfor altid afhængigt af et foregaaende Indicativ, der enten er udtrykt, eller derunder forstaaet, især i Udraab, og naar man vil udtrykke et Ønske, som: Oh! se venisse! il diavol ti porti! viva il Rè Cristiano! &c.

Præsens. Conjunct.

Bruges i den høflige Talemaade istedenfor Imperat., som: s' accomodi, vær saa god og sæt dem ned; mi faccia questo piacere, vær saa artig og gjør mig denne Tjeneste.

Naar *che* betyder saa vidt, tager det Præs. conj., som: la posta non è arrivata, *ch'* io sappia, saa vidt jeg veed ꝛc.

Imperfect. Conjunct. og *Imperf. conditional.*

Hiint udtrykker alletider et Vilkaar, hvorefter en vis Handling retter sig, og denne udtrykkes ved Imperf. conditional., saa at begge disse Tempora følge

bestandigt paa hinanden, som: Egli non sarebbe in campagna se fosse quì, eller se fosse quì, non sarebbe in campagna, dersom han var her, vilde han ikke være paa Landet.

Imperf. Conjunct. bruges ogsaa for at udtrykke et Ønske, som: Oh! potessi piacerle! Ak! gid jeg kunde behage hende!

Imperf. conditional. bruges i de Tilfælde, hvor i det Danske staae de Hjelpeverba: maatte, ville, gid, skulle 2c., som: io le parlerei volontieri, jeg gad gjerne tale med hende; men dette Tempus forudsætter alletider, som før er blevet sagt, et udtrykt, eller derunder forstaaet Vilkaar, som: i det nysnævnte Exempel kan forstaaes: se potessi, se ella non fosse sì altera, sì ritrosa, sì ritenuta &c.

Ofte staaer Vilkaaret eller Hindringen i Præs., som: io devo portare questo libro ad un' amica, altrimente non sortirei di casa.

Anmærkning. Imperf. condition. af Verbum *sapere* bruges ofte istedenfor Præsens Indicat., dog blot benægtende, som: Che abbiamo di nuovo? non saprei, jeg vidste ikke noget (veed).

Plusquamperf. og *Perf. conditional.*

Den samme Regel, som de to forrige Tempora have, gjelder ogsaa for disse. I øvrigt følge disse Tempora de Regler, som i Almindelighed er bleven sagte i III. Inddeling.

Futur.

Bruges, naar man tænker sig en endnu tilkommende Handling som allerede fuldendt, hvorefter nok en anden

følger, og pleier at have forved sig følgende Conjunctioner: quando, subito che, tosto che, dopo che, som: tosto che avrò parlato con lui, ve ne dirò il resultato.

NB. Den samme Anmærkning som er før bleven anført ved Plusquamperf. II. Indicat., finder ogsaa Sted her, som: finito che avrò questa lettera, anderò da lei.

VI. Inddeling. — *Infinitiv.*

1) Infinitiva, naar de bruges som Subject., tage Articl. defin. forved sig, og dannes til Substantiva (see Pag. 35), som: *lo* scrivere ed *il* leggere al lume indebolisce la vista, at skrive og læse ved Lyset svækker Synet. Det er umueligt at vide det, è impossibile *il* saperlo.

2) Naar Infinit. som Subject. henviser til Personer, sættes Pronom. pers. efter, i Nominativ., som: l'aver *egli* mangiato frutti immaturi gli hà cagionato una malattia.

3) Infinitiv bruges ofte med Præpos. dì, a, da, per, in, con, senza, dopo, prima dì &c., og tjener derved til Talens Forkortning, som i det Danske, som: se ne andò senza far strepito; se ne liberò con dirgli che &c.; per timore dì esser ingannato &c.

Anmærkning.

Da det vilde blive alt for vidløftigt, dersom man vilde angive alle Verba især, som have en af de ovennævnte Præpos., saa anføres her kun nogle almindelige Regler.

I.) *Di* sættes forved Infinit., naar man ved Subst., Adj. eller Verba, som foregaae Infinit., kan spørge hvorom, hvorefter, som: Hò voglia di mangiare, jeg har Lyst til at spise; libertà di domandargliene, Frihed at spørge ham derom; son contento

di farlo, jeg er fornøiet med at gjøre det; cerco di persuaderlo, jeg søger at overbevise ham.

Med *di* staae gjerne følgende Præpos. naar Leiligheden og Tydeligheden fordrer det: Affine di, a forza di, in luogo di, in vece di; som: in luogo eller in vece di stare lì senza far niente, potreste &c., istedenfor at staae der uden at bestille noget, kunde I ic.

II.) A staaer for Infinit. naar man derved kan spørge: hvortil, hvorved, som: Son disposto a farlo, jeg er beredt til at gjøre det; buono a mangiare.

a staaer:

1) for Verb. avere, som: avere a avere, have at fordre; io hò a avere, jeg har at fordre (mig tilkommer).

2) I nogle Talemaader, som: aver a fare, a dire, have at gjøre, sige.

3) Efter Verba som tilkjendegive en Bevægelse, som: andare a prendere, a vedere.

4) Ofte betyder Præpositionen a naar, man, ved, som: a vederlo fà paura, man kan blive bange ved at see ham.

III.) *Da* forved Infinit. viser Bestemmelsen, Brugen, Dueligheden, Nødvendigheden, som: è da biasimare colui, che &c., han er at laste, som ic. non è tempo da andare a spasso, dette er ikke Veir til at gaae ud og spadsere.

IV.) *Per* forved Infinit. viser Øiemed og Aarsag, som i det Danske ofte betyder for, til, som: non l'hò fatto per oltraggiarlo, jeg har ikke gjort det for at fornærme ham. Ella è troppo giovane per accasarsi (maritarsi), hun er for ung til at gifte sig.

Per efter Verba *essere*, *stare*, betyder at være nær ved, paa Springet, som: Egli fù per morire, han var nær ved at døe; stò per partire, jeg er paa Springet til at reise.

4) Infinit. bruges ofte for Korthedes Skyld uden Præp. efter Latinernes Maade, som: Audivi, tibiq. gratulor, te huc incolumem *pervenisse*. Hò inteso, e me

ne congratulo teco, *esser tu arrivato* quà sano e salvo.

5) Efter Verbum fare, naar det betyder Aarsag, staaer alletider Inf. uden nogen Præp., som: far ridere, far piangere, bringe til at lee, til at græde.

6) Efter Verbum sapere, vide, staaer ligeledes Infinit. uden Præp., som: non sà persuaderlo, han kan (veed) ikke at overtyde ham. non sò che dire, fare &c., jeg veed ikke hvad jeg skal sige, gjøre etc. non saprei come fare a levarmelo d' attorno, jeg vidste ikke hvorledes jeg skulde bære mig ad for at blive fri for ham.

7) I Lidenskab, eller Tiltale, som: partire, senza dirmi niente!

VII. Inddeling. — *Participia passiva* eller *Supin.*

Af de tvende Verba auxiliaria og Particip. pass. eller Supin. dannes de sammensatte Tempora af de regelrette og uregelrette Verba. Følgende er derved at anmærke:

1) Naar Supin. ansees som et Adject., retter det sig bestandigt efter Subst., som: colori ben messi, vel anbragte Farver; ragioni ben fondate; caso preveduto &c.

2) Participia som staae ved Verbum avere blive i Almindelighed i Singul. Mascul., som: hò veduto la chiesa; egli (ella) avea scritto una lettera, perduto i suoi denari &c. Der gives dog nogle faa Tilfælde, hvor Particip. retter sig efter den Accusat. som Particip. styrer, som: hò sentita la predica; hà maritata la figlia &c.

3) Verba neutra som conjugeres med avere, og Verba impers. have bestandigt Particip. i Sing. mascul., som: i miei fratelli, e le mie sorelle hanno dormito in una stessa camera; ella hà pianto; stanotte hà piovuto; non si è mai parlato di simil cosa.

4) Naar Particip., som hjelpes af V. avere, staaer foran en Infinit., bliver det uforandret, som: mia cugina hà pensato, esser cosa migliore il farlo, anzichè no.

Particip. retter sig i Genere og Numero efter Subject. hvortil det viser hen:

a) i Verba passiva og Verba neutr., som conjugeres med V. essere, som: la serva è venuta a dirmi, Pigen er kommen for at sige mig. Simili buffonerie non sono quì stimate; così và giuocata questa partita.

b) i Verba reciproca, som: egli si è risoluto; ella si è risoluta; come si è terminato l' affare? ci siamo messi in testa di fare, dire &c.

c) Naar et Nomen eller Pronomen staaer foran i Nominat. eller Accus., og et Pron. relat. med Supin. følger derpaa, retter Supin. sig i Gener. og Num. efter Subst. som staaer i Nomin. eller Accus., om endogsaa det construeres med V. avere, som: la carrozza che io hò *comprata*; le lettere che io hò *scritte*; l' amicizia, che ti hò dimostrata, è stata mal ricompensata.

d) Naar flere Substant. følge paa hinanden, retter sig Supin., af de Verba som conjugeres med essere, efter det sidste, som: le sue proposizioni ed i suoi consigli furono *disprezzati*: i suoi consigli, e le sue proposizioni furono *disprezzate*.

e) Naar Particip. staaer absolute, det er, naar Gerundia: avendo og essendo blive udeladte, retter Partic. sig bestandigt efter Subject. i lige Gen. og Numer., ligesom Latinernes Ablativum absolutum, som: Cesare, *soggiogate le Gallie*, ritornò trionfante in Roma (*Cæsar*, *Gallia subacta*, triumphans Romam reditus est). Cæsar, efter at have under-

tvunget Gallien, vendte i Triumf til Rom; scritte le lettere, partissene; efter at han havde skrevet Brevene, reiste han; sopragiunta la notte, istedenfor *essendo* sopragiunta la notte.

Anmærkn. Herved er at mærke, at naar avendo og essendo saaledes udelades, lægges Pronomina conjunct. og Particulæ relat., som skulde staae efter avendo og essendo, til bag Particip., som:
essendosene avveduto; avendola salutata &c.,
naar avendo og essendo udelades maa man sige: avvedutosene; salutatala &c. (S. Pag. 56. i Anm.)

VIII. Inddeling. — *Gerundia* eller *Participia activa.*

1) Alle Gerundia ende paa *ando* eller *endo*, og rette sig ikke hverken efter Genus eller Num., som: vedendo egli (ella) il corriere; parlando di lei, disse &c., i det han (hun) talte om hende, sagde han (hun) ꝛc.

2) Af alle Infinit. af Verba kan dannes Gerund. ved at sætte Præpositionerne in, nel, nello, con, col, sul &c. foran, som: nel leggere, col leggere, i, med at læse; sul far del giorno, ved Dagbrækning.

Man kan ogsaa sige: in leggendo, in ridendo; men det bruges kun sjeldent i daglig Tale.

3) Gerundia angive a) Subjektets Tilstand; b) Handlingens Grund eller Aarsag; c) en Omstændighed ved Handlingen, som de Danske udtrykke ved: i det, da, ved det at, som: parendogli un' azione mal fatta, da det syntes ham en slet Handling; egli rispose ridendo, han svarede leende.

4) Til større Tydelighed sættes ofte Nominativ. efter Gerund., som: parlando egli di quest' affare; a ciò sorridendo ella.

5) Verba andare, stare, naar de staae foran Gerund., udtrykke Handlingen selv, som: egli stà leggendo, han er i Begreb med at læse (læser); và pensando &c.

6) Gerundium Præterit., som: avendo amato, essendo arrivato &c., viser af sig selv én forbigangen Tid.

Anmærkning.

Naar to forskjellige Personer forekomme i saadan participial Construction, opstaaer let en Tvetydighed, for Exempel; egli la riguardava sorridendo, han betragtede hende smilende. Her kunde man vanskeligt bestemme, hvo der smilede. Derfor bliver det rigtigst, naar den Omstændighed, som udtrykkes med Gerund. hentyder til den sidste Person, da at forandre Gerundium til Tempora af Indicativ., og sige: egli la riguardava che rideva; egli lo trovò che dormiva, che discorreva &c., han fandt ham, da han sov, talte &c.

Verbernes Forbindelse med *Substantiv.*

§ 1.
Om *Casus* som *Verba* styre.

I.) Nominativ. styre a) Verba substantiva: essere, andare, venire, restare, rimanere, esistere, divenire, parere, sembrare &c., som: io resto sorpreso; ne rimase sbalordito. b) Verba passiva, som: furono dichiarati innocenti; si abolirono gli editti.

II.) Genitiv. styre: a) Verba reciproca, som ikke tilkjendegive en Bevægelse eller Overgang (det maatte være virkelig eller figurlig), som: accusarsi di un delitto; dolersi di qualche cosa &c. b) Verba activa, som i det Danske have efter sig Præposit. med, for; som: empire una botte *di* vino, med Viin; guarnire un abito d' *oro*, med Guld. c) Nogle Verba neutra,

som: ardere d' amore, brænde af Kjerlighed; mancar di parola, svige sit Løvte.

III.) Dativ. styre a) Alle Verba som betegne en Bevægelse eller Overgang, enten den saa er virkelig, eller figurlig, som: (virkelig) approssimare una cosa *ad* un' altra, bringe en Ting til en anden; (figurlig) affidarsi ad uno, betroe sig til En.

IV.) Accusativ. styre i Almindelighed alle Verba activa som i det Danske, som: io amo mia sorella; egli cerca onori e ricchezze &c.

Anmærkning. 1) Tiden, paa det Spørgsmaal: hvor længe? staaer i Accus., som: secondo Diodori, Sesostri regnò trenta trè anni in Egitto. 2) Maalet af en Ting, hvor lang, hvor bred den er ɔc., bliver ligeledes sat i Accus., som: il panno è largo due braccia, la casa è alta quaranta cinque piedi.

V.) Ablativ. styre de Verba, som i det Danske kunne tage efter sig det Spørgsmaal: hvorfra, hvoraf, som: cavare il vino *dalla* botte; ciò dipende *dalle* circostanze.

Anmærkning. Verba: uscire, venire, tornare, partire styre a) Genitiv., naar Substant. tager Artic. indef. eller staaer ubestemt: som: torno di Parigi; escì di prigione. b) Ablativ, naar de derved staaende Nomina tage Artic. defin. og i en bestemt Betydning, som: vengo dalla chiesa, partì dalla città.

Verba passiva have Ablat. efter sig, naar man kan spørge af hvem, hvoraf, som: egli è stimato *dal* principe; è perseguitato *dai* nemici.

Anmærkning. Der gives i det italienske Sprog alt for mange Tilfælde, hvor man ikke kan bestemme ved Regler, hvilken Casus de eller de Verba styre, og som maae nødvendigen læres ved Øvelse.

§ 2.

I hvilke *Numer.* og Personer Verberne maae staae ved *Subst.* og *Pronom.*

1) Naar flere Personer ere forbundne med Conjunction: e, o, nè, kommer Verbum i Plur., og retter sig efter det sidste Nom. eller Pron., og i de sammensatte Tempora, staaer Partic. i mascul., som: mia sorella ed io *siamo* stati alla commedia, ikke *sono*. Mio padre e mia madre furono invitati (ikke invitate) ad una festa di ballo. (see Pag. 50 i Anmærkning.)

Anmærkning. Den talende Person nævner sig bestandigt sidst, som: nè tu, nè io possiamo dispensarcene, ikke nè io, nè tu.

2) Naar eet, eller flere Subst. som ere i Plur. have endnu et Subst. Sing. efter sig, som er, enten et Nomen collectivum, eller et Navn af Vigtighed, eller ogsaa Pronom. og Adverbia: *tutto*, *niente*, *nulla;* da retter Verbum sig efter det sidste Subst eller de sidstnævnte Pron. og Adv., som: non solo i ricchi, i mercanti, ed i nobili, ma tutta quanta la città *restò* costernata. Le ammonizioni, le amichevoli rimostranze, *niente* potè distorlo dalle male pratiche.

Anmærkning. Naar Verbum staaer for ved Subst. i en relativisk Sætning, kan det sættes i Sing. eller Plur., som: le conoscenze, che mi *hà* eller *hanno* procurate il vostro amico, ed il Signor Conte.

3) Naar flere Subst., som enten alle ere i Sing. eller blot det sidste er i Plur., ere forbundne sammen med Partikler, og styre et Verbum, maa det staae i Plur., som: nè l' amore, nè il disprezzo, nè l' indifferenza poterono scuoterlo; la casa e l' giardino appartengono a lui.

4) Naar Nomin. collectiva staae allene, tage de Verbum i Plur. efter sig, som: la maggior parte *erano* forestieri; har derimod Nom. collect. et Subst. i Genit. efter sig, kommer Verbum i Sing., som: una quantità del suo denaro è già consumata; vi accorse una quantità di persone; vi era un mondo di gente.

5) Naar et Pron. personale staaer foran et Pron. relat., retter det følgende Verbum sig i Numero og Person efter Pronom. person., som: siamo noi, che *abbiamo* ricercato di lui; son io, che *picchio*, det er mig, som banker.

Femte Capitel.

Conjunctioner

maae læres af Ordbøger. Imidlertid nogle Anmærkninger over de tre følgende:

I.) Quando naar, og se dersom, ere forskjellige i deres Betydning; quando bruges ved Tidens Bestemmelse; se ved Vilkaarene, som: quando sarà tempo, lo farò, naar Tiden kommer, skal jeg gjøre det, se avrò tempo, lo farò, dersom jeg faaer Tid, skal jeg gjøre det.

II.) Che, at, styrer Indicat. og Conj., som før er sagt. Følgende Tilfælde, som forekomme ved che, maae anmærkes:

1) Naar en med che sammensat Conjunction staaer i Begyndelsen af en Sætning, og denne Conjunction i den følgende Sætning skulde igjentages, sætter man anden Gang blot che, som ligefuldt styrer den samme Modum som den foregaaende sammensatte Conjunction styrede, som: comechè io hò risoluto di par-

tire, e *che* i miei affari non mi permettono di restare più a lungo &c. quando Ella sarà arrivata, e *che* avrà spedite le lettere &c.

2) Den staaer overflødigt: a) som Tegn paa Conjunctiv., som: che passi, che entri, lad ham, hende komme ind (han, hun maa komme ind). b) for si, nò. som: e che sì, che lo farò! e che nò, che tu non lo farai! c) for se, dersom, og svarer da til Latinernes quod si, som: che se lo arrivassi a sapere! d) i følgende Talemaader: aspetti un momento, *che* or ora vengo; vattene, o *ch'* io ti caccio fuori di camera, ellers jager jeg dig ud af Stuen ꝛc.

De øvrige forskjellige Betydninger som che har, kunne let indsees af Sammenhængen, og læres ved Øvelse.

III.) e, naar det er igjentaget forved ethvert Subst., Adj. eller Verbum især, betyder det: saavel — som; baade — og, som: tutti gli abitanti e giovani, e vecchj, e maschi, e femmine passarono a fil di spada; questa è una impresa e difficile e pericolosa; appena egli lo vidde, che e accarezzollo, e baciollo, e fegli un mondo di carezze.

Sjette Capitel.

Om Negation.

---

§ 1.

Det er en stedse gjeldende Regel, at Benegtelsen i det Ital. staaer forved Verba, hvilket ikke alletider er Til-

fælbet i det Danske. Benegtelsen non staaer, omendskjøndt Talen i det Danske er bekræftende, efter Conjunctionen che:

1) efter de Ord som vise Frygt, naar de skulle bruges bekræftende, som: temo che non gli sia accaduta qualche disgrazia, jeg frygter, at der maa være tilstødt ham nogen Ulykke, ikke non temo che non gli sia, fordi i saa Fald var det bekræftende.

2) efter Verba dubitandi og negandi, naar de bruges benægtende, som: non nego, che egli non sia capace di farlo, jeg negter ikke, at han jo er istand til at gjøre det.

3) efter Comparativ., som ikke ere benegtende, naar Sammenligningen skeer imellem to Verba, som: beve più che non mangia; scrive meglio che non parla. (see Pag. 45 A.)

4) efter altro og altramente, naar ikke en Negation eller et Spørgsmaal, som er benægtende, gaaer foran; eller og Pronom. demonst. med che efter, staaer foran, og hvor che viser Comparativ., som: egli è tutt' altro, che io *non* credeva; la cosa è tutt' altra, che io *non* mel' era immaginata, Tingen er ganske anderledes, end jeg havde forestillet mig.

§ 2.

Benægtelsen non, naar den er igjentaget, bekræfter, som hos Latinerne, som: *non* posso fare a meno di *non* credere, jeg kan ikke undlade at troe.

§ 3.

De andre benegtende Partikler ere følgende:

non alcuno, ingen; non ancora, endnu ikke; non che, ikke derfor at; non mai, aldrig; non mica; non pure; non perciò; non peranche &c.

1) nessuno, niente, nulla benægter ogsaa uden Partikel, som: nessuno l' hà potuto trovare, ingen har kunnet finde ham.

2) nessuno, niente, mai, nulla ere bekræftende, naar non ikke er derved: a) i Spørgsmaal, som: c' è nessuno in casa? er der nogen hjemme? c' è niente di nuovo? er der noget Nyt? Svaret maa have non forved, som: nò, non c' è nessuno; non c' è niente di nuovo. b) naar man taler benægtende, eller tvivlsomt, som: non credo, che egli abbia *mai* avuto cagione di lagnarsi, nogensinde Aarsag at klage.

3) nè — nè, hverken — eller. nè Pietro nè Paolo, hverken Peder eller Povel.

4) non che, naar det er adskilt, betyder: ikke andet end, kun; som: non hò che un marco, jeg har kun en Mark; non fà che bere, han gjør ikke andet end drikke. Naar non che staaer umiddelbart tilsammen, betyder det: a) forved Verba i Conjunct. ikke derfor — at, som: non che io voglia pretendere, jeg vil ikke derfor paastaae. b) forved Nomina betyder det: ikke at tale om, som: egli merita anzi una ricompensa, *non che* il perdono del suo fallo.

5) non mai bruges for det meste adskilt, som: egli non vuol mai fare, quel che gli ordino, han vil aldrig gjøre hvad jeg befaler ham.

Non forenes ofte med Partic. relat., saasom: *nol* seppe, istedenfor non lo seppe.

Nò er paa Dansk nei; non er ikke.

Tredie Deel.

Ortografien.

§ 1.

Nomina propria, Navne af Lande, Folkeslag, Værdigheder, Feste, Professioner, Kunster, Videnskaber, og i Begyndelsen af Perioden, skrives med store Begyndelses-Bogstaver; alle andre Navne skrives med smaa Bogstaver.

Bogstavet h sættes ikke i Begyndelsen af Ordene, undtagen i de fire Personer af Præs. Indicat. af V. avere for at undgaae Tvetydighed, som: hò, jeg har; o, Vocativ: o Pietro! eller Conjunct., som: o tu, o egli, enten du, eller han. hai, du har; ai, Dativ. Plur. af Art. def.; hà, han har; a, Dat. Art. indef.; hanno, de have; anno, Aar. Hos nogle Skribentere findes istedenfor h i Verb. avere det første Bogstav accentueret, som: ò, ài, à. Men denne Maade er ikke saa tydelig.

Hvorfor det staaer i Midten af Ordene kan sees Pag. 17 og Pag. 41 i Anmerkningerne.

§ 2.

Accenten.

Det italienske Sprog har egentligt kun een Accent nemlig Gravis (') (thi Accenten (´) bruges kun i Midten af Ordene for at undgaae Tvetydighed; den kan blot staae i Enden af Ordene. Med den betegner man:

1) Substant. som ende a) paa tà, og som ei stamme fra Verba, som: beltà, disparità &c.; men disse skrives uden Accent, og udtales uden at Tonen falder paa det sidste Bogstav: l' uscita, la venuta &c., fordi de stamme fra Verba: uscire, venire. NB. calamità, Elendighed; calamita, Magnet.

b) de som endes paa tù, som: la virtù, la servitù.

2) De eenstavelses Personer af Verb., som dà, fà, dì, vò, &c.

3) Den tredie Person i Sing. Perfect. simpl. af alle regelrette Verba, som: godè, parlò, sentì.

4) Den første og tredie Person i Sing. Futur. af alle Verba, som: dirò, farà, amerà.

5) De Ord som forkortes i den sidste Stavelse, som: fè istedenfor fede eller fece; diè istedenfor diede. Denne Maade bruges meest i Poesi.

6) De Ord, som omendskjøndt de have to Vokaler, dog udgjøre kun een Stavelse, som: ciò, già, giù &c.

NB. gia er poetisk, og er Imperf. Indic. af Verb. defect. gire, gaae.

7) Følgende Ord: così, colà, qui, quà, Rè, sì, però, frà, sù, lacchè, Ballì, caffè, tè, &c.

Anmærkning.

Naar Pron. pers. conj. eller Partic. relat. hænges til Verba, som have Accenten paa deres sidste Vokal, mis

ster Verbum Accenten; Begyndelses-Bogstavet af de tilhængte Ord fordobbles derimod, som: vedrallo istedenfor lo vedrà; dirammi istedenfor mi dirà; Pronom. pers. conj. gli undtaget, som bliver uforandret, som: dirogli istedenfor gli dirò.

Det samme skeer ved Partiklen si. (See Pag. 75 Anmærkn. No. 1.)

§ 3.

Om Tonen.

Det vilde blive vanskeligt, og alt for vidtløftigt, naar man vilde forsøge paa at give nogle Regler, hvorledes Ordene skulle udtales, og snarere læres det ved Øvelsen, end af Grammatikken; derfor ville vi kun give en Idee derom.

Alle Ord i det Italienske udtales som de skrives, og skrives som de udtales.

I Almindelighed retter det italienske Sprog sig i Udtalen efter det Latinske, nogle Verba af Latinernes anden Conjugation undtagne, som i det Latinske ere lange, i det Italienske derimod korte, som: rispondĕre, mescĕre, nuocĕre &c.

Alle Verba i tredie Person Plur. udtales kort (undtagen i Futur.), som: amavăno, dissĕro, vedrebbĕro &c.

Alle Verba, i alle Tempora og Personer, som tage til sig i Enden Pron. pers. conj., Partic. rel., eller si, blive derved korte, som: parlavăsi, direbbĕgli, crederannŏlo. (Herfra undtages de Tempora og Personer, som ere accentuerede, som før er sagt.) Dog denne er meest brugelig i Poesi.

Anmærkning. Ved de accentuerede Personer af Verba er at mærke, at naar baade Pron. pers. conj. og Partic. relat. tillige hænges bag efter dem, bliver Verb. kort,

som: parloglièn; vedrassène istedenfor se ne vedrà; gettoglieli istedenfor glieli gettò.

Ligeledes Particip. naar de tage i Enden et Pron. perf. conj. eller Part. relat. blive derved korte, som: amatăla, vedutăla.

§ 4.

Om Apostrofen.

1) Det er bleven sagt før (første Deel, 2 Capitel, og anden Deel 1 Cap.), i hvilke Tilfælde Artiklerne apostroferes; dertil er endnu at anmærke, at Artik. *il* gjerne apostroferes forfra, naar den umiddelbar følger efter et Ord der endes med en Vokal, som: tutto 'l mondo; beviamo 'l nostro caffè.

2) Adjectiva som endes paa en Vokal, hvorefter et Subst. følger, som begynder med en Vokal, blive apostroferede, som: onest' uomo, giovin' amabile.

3) Pronom. perf. conj., og Partic. relat., naar de staae foran et Verbum som begynder med en Vokal, apostroferes, som: m' onora, l' hò veduto. Ligeledes che og se, som: ch' egli, ch' io; s' egli lo sapesse! non sò s' io verrò.

4) Infinitiva, tredie Person Sing. Præs. Ind., første og tredie Person Plur. af alle Verba, undtagen tredie Person Sing. Perf. simpl. og Futur., hvor de staae med Accent, tabe gjerne det sidste Bogstav for Velklang, enten det følgende Ord begynder med en Vokal eller ei, som: vuol venire; vengan pure; amerem noi? stimeran felice; &c. Overalt maa Øret være Veilederen dertil.

5) Uno, bello, quello, santo, buono, grande tabe deres sidste Stavelse: a) naar det følgende Ord begynder med

en Vokal, saaledes: un' amico; bell' uomo; quell' ingordo; sant' Antonio; buon' arrosto; grand' Architetto. b) naar det følgende Ord begynder med en Konsonant, saaledes: un giorno; bel quadro; quel libro; san Francesco; buon ragazzo; gran maestro.

6) Mange Pronom, Adverbia, Præpos. apostroferes ligeledes, som: quest' anno; senz' altro.

Anmærkning. Naar Velklangen fordrer det, sætter man gjerne foran Subst., som begynde med s impur., et i, som: per isbaglio, in istato; istedenfor: per sbaglio, in stato.

§ 5.

Om Ordenes rigtige Inddeling i Stavelser.

Herved er at anmærke:

1) Bogstavet i, naar det kommer a) imellem to Vokaler, skrives langt, som: stajo, muojo, ajo, pagliajo, calzolajo, Gennajo; b) i Enden af Subst. i Plur., naar det er dobbelt, istedenfor to ii sættes j, som: specchj, tempj. (See Pag. 43. Nr. 5.)

2) et langt j gjør altid en Stavelse med den paafølgende Vokal, som: muo-jo, a-jo; og ikke mu-ojo, eller muoj-o; heller ikke aj-o.

3) qu gjør alletider een Stavelse med den paafølgende Vokal, som: qua-le, que-rela; ikke qu-erela, qu-ale.

4) Følge efter een Stavelse to eller flere Konsonanter, som i Udtalen ere sammenbundne, maae de ikke adskilles, som: fi-glio, de-gno, pri-vato, mi la-gno, og ikke fig-lio, deg-no, pr-ivato, og mi lag-no.

Anmærkninger.

1) To Konsonanter skilles ad, naar de i Udtalen ei ere sammenbundne, som: sem-pre, fran-co; men man maa ikke skrive i Enden af Linien se- og i Begyndelsen af den anden Linie -mpre, heller fr-anco.

2) To Konsonanter af samme Slags skilles ogsaa ad, som: scrit-to, anderan-no, amereb-be.

De almindeligste Forkortninger eller Diminutiva af Døbenavne ere efter alfabetisk Orden:

Alberto Berto.
Alessandro Sandro.
Ambrogio Brogio.
Angiola Giangia.
Angelo Giangio.
Annibale Bibale, Bibe.
Antonio Tono, Togno.
Apollonio Pollonio.

Beatrice Bice.
Bartolomeo Meo.
Battista Bista, Bistino.

Caterina Nina, Nuccia.

Domenico Beco, Bechino.

Elisabetta Betta.
Enrico Rigo, Ghigo.

Ferdinando Dando.
Filippo Pippo.
Francesca Checca, Cecca.
Francesco Checco, Cecco.

Giacomo Ciapo.
Giovanbattista Bista.
Giovanni Gianni, Nanni.
Girolamo Momo.
Giuseppe Beppe.

Leopoldo Poldo.
Lodovico Vico.
Lorenzo Renzo.
Luigi Gigi.
Luisa Gigia.

Maddalena Nena.
Margherita Bita.

Olimpia Pimpa.
Ottavio Tavio.

Petronilla Lilla.

Sebastiano Bastiano.
Silvestro Vestro.

Teodosio Dosio.
Tommaso Maso.

Anhang.

Poetiske Friheder.

Deres Mangfoldighed er saa stor, at man næsten skulde troe, naar man læser en Poet, at det var et andet Sprog, forskielligt fra det italienske, man havde for sig.

For at formindske saa meget muligt den Vanskelighed, der er ved at forstaae Poeterne, anføres her nogle almindelige Regler.

1) Digterne skrive ofte Præposit. *in*, *su*, *con*, *per*, adskilte fra Articl. og bruge uden Forskjel *il* og *lo* efter, som Versearten og Velklangen fordrer det, som in l' alma, per lo naso, istedenfor nell' anima, pel naso.

2) istedenfor relativ. lo, bruge de ofte *il*, som: il sai, istedenfor lo sai.

3) De bruge uden Forskjel Pron. pers. abs. og Pronom. pers. conj., som: dieccelo eller a noi 'l diede istedenfor celo diede.

4) De ombytte Pron. poss. med Pron. pers., som: i' ti son nemico, istedenfor son tuo nemico.

5) De Navne, som i Sing. ender paa llo, le, forandre Digterne i Plur. til *ai* og *ei*, som: bei, cavai, capei, animai, istedenfor belli, cavalli, capelli, animali.

6) Subst. paa tà, tù, faae ofte Endelsen *ade*, *ude*, eller ate, ute, som: bontade, bontate; virtude, virtute, istedenfor bontà, virtù.

7) Endelsen i af tredie Person Sing. Præs. Conjunct. af første Konjug. forandres ofte i Poesi til e, som: conforte, apporte, ricorde, istedenfor conforti, apporti, ricordi.

8) Nogle Verba af anden Konjug. forandre ofte i Præs. Ind. og Conjunct. og Gerund. v og d til *ggi*, som: caggio, veggio, deggia, veggendo, istedenfor cado, vedo, deva, vedendo.

9) I Poesi forandres ofte Endelsen af første Person Plur. Præs. Indic. især af anden Konjug. til *emo*, som: semo, avemo, credemo, istedenfor siamo, abbiamo, crediamo.

10) I Verba af tredie Konjug., som i første Person Præs. Ind. have *isco*, tage de ofte *isc* bort, især i tredie Person Sing., som: appare, fere, istedenfor apparisce, ferisce.

11) I Imperf. Indicat. af anden og tredie Konjug. udelade de ofte det sidste v, undtagen i anden Person, som: credea, piangea, sentia, vedeamo, istedenfor credeva, sentiva &c.

12) Det sidste o i alle Tempora af alle Verba udelades ofte, som: amiam, udiam, avrebber, istedenfor amiamo, udivamo, avrebbero.

13) I de accentuerede Personer af Verba tillægge de ofte et e eller o, som: finio, morio, credeo, fue, istedenfor fini, mori, credè, fu.

14) De bortkaste ofte Endelserne *no* eller *ono* i Perf. simp. tredie Person Plur., som: portaro, amaro, sentir, parlar, istedenfor: portarono, amarono, sentirono, parlarono.

15) De ombytte Endelsen *mo* af første Person Plur. i Imper. med n, naar ci eller ne følger derefter, som: andianne, eller andiancene istedenfor andiamocene.

16) De forandre Endelsen *ero*, i tredie Person Plur. af Imperf. Conj. til *ino*, som; amassino, sentissino, istedenfor amassero, sentissero; dog er dette et sjeldent Tilfælde.

17) De forandre Endelsen *rebbe* i tredie Person Sing. af Imperf. condition. til *ria*, og tredie Person i Plur. rebbero til *riano*, *rieno* eller *rebbono*, som: avría, ameria, avríano, avriéno, avrebbono, amerebbono, istedenfor avrebbe, amerebbe, avrebbero &c.

Den første Person i Plur. *emmo* forandres ofte til *ebbimo* eller *ressimo*, som: avrebbemo, sentiressimo, istedenfor avremmo, sentiremmo.

18) Particip. af første Konjug. forkortes ofte, som: domo, tronco, istedenfor domato, troncato.

19) Plur. af Pron. demonst. *questi* og *quegli*, og Pron. indef. *altri* bruges ofte i Sing. som absolut., hvilket kan sees i tredie Capitel, III. Inddeling.

20) I Poesi bruges hyppigere end i Prosa, at tillægge Pron. perf. conj. og Partic. relat. alle Personer i alle Tempora, som: vedealo, dironne, amila, failo? istedenfor lo vedeva, ne dirò, l'ami, lo fai?

De øvrige enkelte poetiske Friheder maa man søge at kjende ved Læsningen af gode Poeter, saasom: Tasso, Ariosto, Rolli, Gianni, Alfieri, Cesarotti, Monti &c.

Nogle Læseøvelses-Stykker.

FRAMMENTO DEL CONGRESSO DI CITÉRA.

Del Conte Algarotti.

Scéglier coléi, in cui collocáre il tuo cuore, non è in mano tua. Amóre tela mostrerà, quando meno il penserai; e tu non potrai fare, che la non ti piaccia. L'andar suo è più leggiadro della danza; il suo parlare è più dolce del canto, hà le grazie di Vénere, la maestà di Giunóne.

Ogni virtude è in léi, s' ella ti piáce.

Quello che è in mano túa, è di scégliere i mezzi per piacére a léi. Se tu scorgi léi piccarsi di spírito argúto, e tu la chiáma un' altra Melaníte; se di lettere, décima Musa. Era già náto innanzi all' Amóre l' amóre di noi medésimi. All' incontro biásima dinanzi a léi il suono della voce di Clóe, i denti di Lesbia. Ella argomenta, che tu lodi in léi ciò, che biásimi nelle altre. Qualunque cosa si appartenga alla túa donna, tu dei tenérla in singolár prégio; l' abbajár del cagnolino hà

non sò che di piacévole e di soáve; le sue fattezze son belle

Quanto me' finger san pittóri industri.

Sono pure i mal consigliati quelli, che contrástano alle donne loro. Tanto sía bello a te, quanto piáce a léi; sappi far lo schiávo per esser fatto padróne.

Necessária per piacére è la sciénza del vestíre, come quella, che è parte essenzialíssima del mondo femminíle. Di tale sciénza ne diéde, non è molto, i precetti alle várie tribù delle donne uno spírito gentíle, degno di éssere creáto Granmaéstro della Guardaroba di Citéra. Non sò, se più a Momo piacesse, o a Minerva, là dove insegnò, il vestiménto delle belle e dignitóse della persona épico dovér essére, nóbile, modesto, e lontáno sovra ogni cosa dal modérno orpello. Alle leggiádre donne e graziöse sia lécito esprímere nella sottána, dice egli, i voli dell' oda, la lindúra del madrigále, e di altri símili poémi minóri. A quelle, che hanno sol del piccante, non è da concédersi nell' andriénne sublimità maggióre, che quella sía dell' epigramma, il quale và tutto restringéndosi all' acutezza della chiúsa. Della più sémplice prosa hà da esser l' ábito delle brutte; e l' elegia, e i tristi il forniranno alle vécchie. Così poeticaménte volle colui vestire le donne. Assái meno ricercáti nello stile dell' abigliatúra vógliono éssere gli uómini. Una certa sprezzatúra loro assai méglio si conviéne, Non è Marte soldato? Adone non fù cacciatóre?

Assái più, che la persona, hanno essi da coltiváre l' ingegno. Dícono, che mirábili cose hà operáto in amóre l'arte di Apollo. Comunque sía, se vuói, che i tuói versi tróvino grázia dinanzi agli occhi di bella donna, non andár diétro alle amoróse maninconíe di un tempo

fà, e a quello attiénti, che sente ai giorni suói ogni gentil persóna.

Cerca sopra tutto d' intrattenére la donna túa con piacévoli novellette, e con argúti motti. Fà di éssere amábile, se vuoi essere amáto; piaci, e avrái persuáso. Poco s' intende d' amóre, chi con la súa donna parla sempre d' Amóre. L' importanza è, che tu sáppia rénderti necessário all' intrattenimento súo. Allóra non potrà a meno, semprechè ella si troverà sola, di avére a te il pensiéro; e purchè ella di te pensi, non fà nulla, checchè ella si pensi.

Quando poi tu ti accorgi, anzi tu sia certo, che ella non possa fare senza di te, trova un quálche pretesto di dovérti allontanáre da essa per breve tempo, mostrando, che niénte potéa sopraggiúngerti di più sinistro, che niénte uguágliár potrebbe il túo dolore. Véntila l' amorósa fiamma una breve lontananza, come una lunga la spegne. Ancóra dei gittáre alcun motto, onde ella possa compréndere, che finalmente non è al mondo sola, e che pur ci farebbe altra donna, a cúi potresti vólgere il cuóre. Sappi gentilmente irritárle, e fà in modo, che l' amóre, che ella hà per se stessa, congiúri in favór dell' amóre, che tu hái per léi. Usa con le donne le arti delle donne.

Quanta virtù non hanno talvolta le léttere! le quali rispármiano a fanciulla il rossóre, ch' ella proverebbe nel ricévere per gli orecchi quelle cose medésime, che hà sotto gli occhi. Scrivi sopra un' atto che ella fece, se altre matéria non hái, sopra una paróla, ch' ella non disse, sopra un niénte. Tróvano gli amanti mille cagióni di scrívere. Che s' ella ti mandasse a dire (chè di molte ne troverái, che van diétro a símili ciance)

che tu tene rimanga; e tu scrivi tuttavía. Le túe léttere vógliono éssere disinvolte e gâje, e le Grázie hanno da esprímere quello che detta Amóre. Le studiáte léttere, tessúte di sonóri períodi col verbo in fine, sérbale per Monnonesta, o per Madonna Aretáfila; a cui si vuól parlementár d' Amóre colle fórmole consacráte all' antichità, a cui convién porre in assêdio dalla lungi, e farsi colle prime línee alméno de' sécoli indiétro. Trascégli le arme túe, secondo il némico che hái da combáttere; ma questo ti sia ben fitto nella mente, che amerà dománi coléi, che non amò jéri, e che non è, che un mal prático amatóre chi alle repúlse si perde d'ánimo, e láscia l' imprésa.

Il tempo più propízio all' Amóre suól éssere allóra, che le vaghe gióvani si tróvano in festa ed in riso. L' allegria fà del cuóre, quello che della terra fà la primavéra. Filéno si fece a parláre d' amóre a Lésbia un giorno, ch' ella avéa vedúto in dosso ad Astéria un damaschíno di nuóva fóggia; or pensa, s' ei colse il buón punto. Sebbéne non è régola tanto universále, che non patísca eccezióne. Fù tal donna in Efeso, che porse orecchi a un soldato sulla tomba del marito. Fíllide si porse ad Arcéo il giorno, ch' era morto il suo cagnolíno.

Corteggiándo bella e graziósa donna, sicuramente ti aspetta di aver de' riváli, ma se sei accorto, infingi di non accórgerti, nè anche di avérli. Te fortunáto, se il túo rivále s' ávvisa di dir male di te alla túa donna; fortunatíssimo poi, s' egli arríva a proibírle di véderti!

Ai cupi disegni della Polítjca, all' orgóglio dei Rè, si láscino i sospetti, i timóri, le lunghe e sempre rinascénti queréle. Radi ésser vógliono i sospetti degli amanti,

e le guérre leggiéri. Al fuóco amoróso sérvono di mántice i brevi rammárichi, e lo condúcono a maggior finezza; e quegli sdegnuzzi che sono per lo più figli d' un nulla, sógliono ésser padri di mille piacéri. Ma tristo a chi si láscia préndere a quella réa passióne, che del timóre è figliuôla, che travvéde con cent' occhi, e dinanzi a coléi che tu ami, ti mostra ad ogni momento indegno di éssere amáto. Senzachè, quále altra cosa sente dell' amóre il gelóso, se non quanto sente della vita l' infermo, il dolóre?

Molti sono i segni ai quáli tu potrái conóscere gli acquísti, che vái facéndo di mano in mano dentro al cuór suo. A te indirizzerà le paróle anche le più indifferenti, delle túe avventúre s' informerá per minúto, e le verrá dipói raccontando a te medésimo; ti porrà talvoltà in sulla vía da potérle palésáre quéi sentiménti, ch' ella ti créa in cuóre; ti fuggià talvolta dinanzi, e fuggendo vorrà, che tu la ségua.

Non ti lagnáre per altro, se la cosa non riesce così per appunto, come tu vorresti; se trà la spiga e la mano trovi ésser messo un quálche impedimento. Ne ringrázia bene al contrário la túa stella. Quánti non sono in Európa, che il Sultáno póngono in ciélo, Signór despótico anche nello stato amoróso? Dinanzi a lui stassi il fiór delle belle donne d' Oriénte, guardando tuttavía sott' occhio la sevéra fáccia súa, se pur ridente si volga ad alcuna di esse, taciturne come la notte, e a un mínimo súo cenno pronte, come la luce. Felice lo prédicano, come colúi che nulla hà da invidiáre quel Dio, che la vide, vista la desiderò, e desiderátala ne fù Signore. Ma invéro infelice, a cui

niúno impedimènto inacutisce i desiderj che non hà mái gustato la dolce amarezza di Vénere, che non sà cosa sía vero piacére preparáto a grado a grado da mille indústrie, e che réndono tanto più saporiti i contrasti e le pene.

A chi non è noto, come non basta vincere, ma conviéne ancóra sapére usár della vittoria? Non pretèndere tu, o bella donna, che l' amatór túo debba tenére unicamente gli occhi rivolti a te sola, e sía ciéco per tutte le altre. Tirsi vegga l' umór bizzarro di Mirtále, l' affettazione di Córisca, é troverà più amábile la súa Caritéa. Ne stía talóra per breve tempo lontáno, e la rivedrà più bella. I piacéri sono i fióri della vita, che trascináti oltre al dovére appassíscono, e véngon meno. Non preténder tu, o valentuómo, che ogni túa voglia sía régola alla volontà della túa donna. I tiranni fanno i ribelli. Tiéni le rédini allentáte, e la governa in modo, ch' ella non si accorga d' éssér guida. Quálche capricciétto, che di tratto in tratto le venisse, facilmente glien condóna; anzi credi, che i capricciétti condíscono le bellezze e lo spírito, consérvan vivo il sentimento, sono il sale dell' amóre. Siéno scambiévoli i doveri: non le imporre altre leggi, se non quelle, che a léi réndano dolce la servitù, e a te durévole l' império.

LA MORTE DI POLLISSENA.

OTTAVE ESTEMPORANEE

CON RIME OBBLIGATE

DI

FRANCESCO GIANNI.

---

ille

Sovra quell' urna che di brune stille
Fumigando trasuda aleggia un vento;
Lo spirto è forse del tradito Achille
Che dall' urna crudel s' invola a stento:
E qual sotto l' acciar glauche scintille
Vibra selce percossa in l' aer spento,
Così il marmo lampeggia, u' del più sacro
Sangue farassi barbaro lavacro.

eva

Come quercia che cigola e si eleva
Sotto i vanni del gelido aquilone;
Ecuba trema, e pare ombra che beva
L' onda fatal dell' ultima oblivione,
Se non che impeto d' ira in essa aggreva
L' abbondanza del duol che al duol s' oppone,
Onde estolle il sembiante egro e sparuto
Urla, freme, e si svelle il crin canuto.

omba

Ma quale in bosco giovine colomba
Sull' ali tese dal desio fervente,
Palpita, anela, si raggira, e romba
Se il casto amico sospirar non sente;

Polissena così presso la tomba,
Innamorata vittima innocente,
In sospiri èd in lagrime si strugge,
Or bacia il marmo, ed or si vela e sùgge.

antó

L' esercito affollato indarno il pianto
Affrena sulle rigide pupille,
Se al di là dal confin di Radamanto
Fin l' ombra piange dello stesso Achille:
Ma Pirro, che al furor cede ogni vanto,
Del greco lutto non mirò le stille,
E i feri spirti concentrando al core
Avvampò di più rabido livore.

ome

La Bella d' Ilio per le bionde chiome
Toste con man violatrice afferra;
E già le membra dalla forza dome
Piegar tu vedi come giglio a terra;
Quindi il gran genitor tre volte a nome
Chiamando, il ferro nella destra serra,
E tre volte muggì la tomba intanto,
E tre s' accrebbe de' soldati il pianto.

ode

Ah perchè le vitali aure non gode
Il procelloso figlio di Pelèo!
Ah perchè duol sì flebile non ode
Dal taciturno margine leteo!
Turbar saprebbe con pietosa frode
Rèo sacrifizio di figliuol più reo,
Che in sembianza tirannica accigliata
Gli offre l' orrida scena abbominata.

angue

Pria che piombi l' acciar, la Bella esangue
Col sen trabocca sul funereo sasso,
Poi trafitta dal vil sprigiona il sangue,
Che largo scorre zampillando a basso:
Languono i membri, ma beltà non langue:
Che sul ciglio di pianto umido e lasso
Ancor traluce un bel raggio d' amore,
Raggio soave di beltà, che muore.

eme

E ben d' Achille lo spirto che freme
L' altro spirto scontrò che a lui si volse,
E di Stige fatàl sull' alghe estreme
Forte piangendo in braccio lo raccolse;
Quindi volaron le mest' ombre insieme,
Che ria vendetta e tradimento sciolse
Dal più valido corpo e dal più bello
Sul limite d' un ara, e d' un avello.

orre

Lor da lunge mirò l' ombra d' Ettorre
Che omai di Troja immemore, e del Xanto
Si venne anch' essa tra que' spirti a porre,
E mischiarono insieme e sangue, e pianto;
Che non più Achille il suo nemico aborre,
Se allor che il laccio della vita è infranto,
In vuote larve d' uman senso prive
Odio terreno e crudeltà non vive.

iglia

Pallida di dolor, d' ira vermiglia
Ecuba al fin sul tumulo gittosse,
U' chiuso stava dell' estinta figlia
Il cener sacro con le vergin' osse:

Nè pianto sciolse dalle fosche ciglia,
Che nel lago del cor freddo impietrosse,
E giacque immobil curva e taciturna,
Qual statua che di rè pende sull' urna.

CANZONETTA.

Solitario bosco ombroso
A te vien l' afflitto cor,
Per trovar qualche riposo
Fra i silenzi in quest' orror.

Ogni oggetto ch' altrui piace
Per me lieto più non è:
Hò perduto la mia pace,
Son io stesso in odio a me.

La mia Fille, il mio bel foco,
Dite o piante è forse qui?
Ahi! la cerco in ogni loco,
E pur sò ch' ella partì.

Quante volte o frondi grate
La vostr' ombra ne coprì;
Corso d' ore si beate
Quanto rapido fuggì.

Dite almen amiche fronde,
Se il mio ben più rivedrò:
Ah! che l' Eco mi risponde,
E mi par che dica nò.

Sento un dolce mormorio:
  Un sospir forse sarà;
  Un sospir dell' idol mio,
  Che mi dice: tornerà.

Ah! ch' è 'l suon del rio, che frange
  Fra quei sassi il fresco umor;
  E non mormora, ma piange
  Per pietà del mio dolor.

Ma se torna, vano e tardo
  Il ritorno oh! Dei! sarà;
  Che pietoso il dolce sguardo
  Sul mio cener piangerá.

Rolli.

FAVOLA.

IL CAVALLO, IL MONTONE, IL BUE, E L' ASINO.

Quattro animai diversi
Di natura e d' umore,
L' altiero Corridore,
Il Bue che serio e pien di gravità,
Una Bestia parea di qualità,
Un timido Montone, ed uno snello
Orecchiuto Asinello
Arrabbiando di fame in mezzo a vasta
Arenosa pianura
Gian cercando ventura.

Dopo lungo viaggio
Stanchi, afflitti, affamati in aria trista
Giunsero alfine in vista
D' un verdeggiante, ameno,
Colto e grasso terreno:
La famelica turba impaziente
Già preparava ed arruotava il dente.
Ma giungendo dappresso
Viddero il vago prato
Difeso, circondato
Da un largo fosso, e da una siepe folta,
E sull' unico varco stava assiso
Con torvo e brusco viso
Nerboruto Villano,
Che brandia colla mano
Un nodoso bastone e sì pesante
Da far fuggir la fame in un istante.
Il Destrier generoso
Del bastone all' aspetto
Sentì nascersi in petto
Un certo non so che,
Che la fame passar tosto gli fe'.
Il Montone tremava,
Il Bue deliberava,
E, dopo lunga deliberazione,
Decise di star lungi dal bastone.
L' Asino allor, senza pensar di più,
Spicca leggiero un salto,
E del baston va incontro al fiero assalto;
Grida invanó il Custode,
Invano il duro legno in aria scote,
Invano lo percote,

Invano lo respinge, invan lo pesta;
Sotto l' aspra tempesta
De' colpi orrendi l' Asino s' avanza,
Del Custode a dispetto
Salta e scorre nel florido ricetto.
Eccolo in mezzo all' erba
Colla testa superba;
E rivoltosi allora a' tristi amici,
Che i successi felici
Dell' orecchiuto Eroe
Miravano con occhio invidioso,
Imparate, imparate,
Disse con volto placido e giocondo:
"Così si fà fortuna in questo Mondo.

Pignotti.
